

ΕΡΜΗΣ Ο ΛΟΓΙΟΣ.

Τῆς 16. ~~~~~ 12 ~~~~~ Ιουνίου.

1820

ΦΥΣΙΚΑΓ' ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ "ΗΛΕΚΤΡΟΥ (βαρβαροτουρκικῆ, Κεχλιμπάρου)
ὑπὸ τοῦ Κ. Ουαρίου (Annales générales des Sciences physiques,
Tom. I. p. 109).

Πολὺν καιρὸν τὸ "Ηλεκτρον ἐνομίσθη ἄρκετον πολύτημον, διὰ τὸ ὅποσον ἡ φύσις ἐφαίνεται τόσον φειδωλή, ὡς ἐχρειάζετο συνδρομὴ πολλῶν εὐτυχῶν περιστάσεων διὰ νὰ τὸ κάμῃ πρᾶξιον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τινὲς μάλιστα παλαιοὶ λαοὶ, πλανημένοι ἀπὸ δεισιδαιμονίας δόξας, ἤλθον εἰς τήσῃν ἀτοπίαν, ὡς ἐνόμισαν τὸ "Ηλεκτρον θεῖον ἔκκρισιν. Οἱ ποιηταὶ αὐτῶν τὸ ἔψαλλον ὡς ἱερὰ δάκρυα, τὰ ὅποια ἔχουν ἀπὸ ἀδελφικῆν σοργὴν αἱ "Ηλιάδες καὶ Μελεαγρίδες. Οἱ φιλήδονοι Ἀσιανοὶ, ἀγαπῶντες τὴν λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν, ἐζήτησαν τὸ "Ηλεκτρον ὡς ζαλισμὸν διὰ τὸ ἄρατον χρυσαυγὲς χροῖμά του. Μετέπειτα οἱ λεγόμενοι φιλήσοφοί των, ἀνακαλύψαντες τὴν ἔλκυστικὴν τῶν ἐλαφρῶν σωμάτων ιδιότητα αὐτοῦ, καὶ ἀφινόμενοι εἰς τὴν πολλὰκις ἐμπειρικὴν φαντασίαν των ἰδεάσθησαν νὰ τοῦ ἀποδώσουν ιδιότητα παραδόξου καὶ τόσον κακῶν θεραπευτικῆς, ὡς ὄχι μόνον ὡς προφυλακτικῆρον τὸ ἐδέχθησαν ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῶν φαρμακευτικῶν ἀναγραφῶν (formules pharmaceutiques) τὸ μετεχειρίσθησαν. Ἐντεῦθεν, καὶ κατὰ τὰ διάφορα αἰσθήματα τῶν μεταχειριζομένων αὐτῆν, ἡ οὐσία αὕτη ἔλαβε κατὰ διαδοχὴν τὰ πομπώδη ὀνόματα ἄμβαρις κιτρίνη, ἤλεκτρον (1), τὰ ὅποια παρασέrouν εἰς τὸν νοῦν ἢ τὴν εὐαδίαν τῶν πλεόν.

(1) Εἰς τὸν "Ομηρον καὶ "Ησιόδου ἡ λέξις αὕτη σημαίνει Μέταλλον συνθετὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. "Ἰδ. Λεξικ. Συναϊδίου. (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

περισπουδάσιον μύρον, ἢ τὸ πολύτιμον, τῶν λαμπροτάτων μετάλλων (1), καὶ τὸ ἐμφαντικώτερον ἐστὶ ὄνομα Καρραμπὲ (Karabé), τὸ ὁποῖον κατὰ γράμμα μεταφραζόμενον ἀπὸ τῆν Περσικὴν γλῶσσαν ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ εἰς τὴν ἑδικὴν μας, ἔχυροσύρτης.

Τὸ ἤλεκτρον δὲν εἶναι πολλὰ διαφιλές· ἀπαντᾶται ὅμως εἰς διάφορα μέρη, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Δουκικὴν Προυσσίαν (Prusse ducale), ὅπου τακτικᾶ μεταλλεύμενον φθάνει εἰς ὄλας σχεδὸν τὰς χρεῖας καὶ φέρει ἀξιόλογον εἰσόδημα εἰς τὴν διοίκησιν, ἣτις τὸ φυλάττει ἀκριβῶς ἰδιότης κτήμα, καὶ μόνη πωλεῖ τὸ προϊόν. Τὸ ἤλεκτρον εὐρίσκεται ἐκεῖ ὄχι εἰς ἀκρᾶίας πλάκας (2), ἢ φλέβας, ἀλλὰ εἰς κομμάτια, τῶν ὁποίων τὰ μικρότατα εἶναι ὡς κόκκοι κεχρίου, τὰ δὲ μέγιστα, ὡς ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου. Εὐρίσκεται δὲ μετὰ κομματίων ἀσφαλτώδους ξύλου, χαλικίων κυλισμένων, κ. λ., ὁμοῦ μὲ ἄλλα εὐκαυσότατα ὄρυκτά, καθὼς ὁ γαγάτης, ὁ γαιάνθραξ (houille), κ. λ., εἰς 30 ἢ 40 γαλλομέτρων βάθος σχισμῶδους γῆς. Οἱ ἐργάται τὸ χωρίζουν εἰς πέντε εἶδη· τὸ πρῶτον, τὸ ὅποιον ἐνομάζουσι Sortiment, περιέχει τὰ μεγαλύτερα καὶ ἐκλεκτότερα κομμάτια· τὸ Tonnenstein εἶναι ὁμοίως εἰς μεγάλα κομμάτια, κατώτερα ὅμως κατὰ τὴν ποιότητα· τὰ δυο ταῦτα εἶδη δίδονται εἰς τὰ βασιλικὰ ἐργαστήρια τῶν πόλεων Königsberg, Stolpe καὶ Dantzick, ὅπου 200 ἐργάται κόπτουν, τρυφεροῦν καὶ γλύφουν τὴν ὀρειοτάτην ταυτην ἀσφαλτον, διὰ νὰ κατασκευάσουσι ἐξ αὐτῆς διάφορα σολίδια. Τὸ τρίτον εἶδος, τὸ ὅποιον φέρει τὸ ὄνομα τῆς ἐργασίας, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι διωρισμένον, περιλαμβάνει ὡσαύτως τὸ κάλλι-

(1) Ο Ρωμαῖ ἀναφέρει εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν τῶν φαρμάκων (Hist. Natural. des drogues, L. 5., p. 83.) ὅτι εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν μεγάλα κομμάτια καθαρωτάτου ἤλεκτρον ἀπολαμβάντο διὰ ἰσοθέρου μάλαγμα, καὶ ὅτι μάλιστα ἀποτριμῶντο ἀπὸ τοῦτο τὸ μέταλλον.

(2) Couches. Τοῦτο σημαίνει, νομίζω, ἡ λέξις εἰς ταύτην τὴν περιγραφήν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (Βιβλιοθ. Ἱερικ. Κ., 36. 37.), „ . . . Κα, τὰ πλείονας τόπους ἀνοξάντες σέμι, καὶ κατὰ βάθος ἐρύττοντες τὴν γῆν, ὁρουνῶσι τὰς πολυαργύρους καὶ πολυχρῆσους πλάκας τῆς γῆς“. Ἐν ἡ εὐκαυσίμου ἢναι ἀληθῆς, ἢς προσεθῆ ἡ σημασία αὐτῆ τῆς Πηλκῆ· εἰς τὰ ἑλληνικὰ λεξικά.

ρον, εἰς μικρὰ ὅμως κομμάτια, τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ δὲν ἡμποροῦν νὰ δουλευθοῦν, τὰ μεταχειρίζονται εἰς κατασκευὴν τῆς ὀρειοτέρας καὶ σφραγιστέρας βερνίκης ἀπ' ὄλας, ὅσαι παρασκευάζονται μὲ τηκτὰς ῥητίνας. Τὸ Sandstein τὸ ὁποῖον συνίσταται μόνον ἀπὸ σκιερὸν ἤλεκτρον, ἔχει χρῶμα ῥυπαρὸν καὶ μελανογῆς, καὶ εἶναι διωρισμένον εἰς χημικὰς καὶ φαρμακευτικὰς χρήσεις. Τέλος, τὸ κατώτερον τὸ ὀνομαζόμενον Schluok, τὸ ὁποῖον περιέχει πολλὰς ἀκαθαρσίας πωλεῖται εὐθιμότερα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὑπομονὴν νὰ τὸ καθαρίζουν, ἢ τὸ μεταχειρίζονται εἰς ποταπὰ ἔργα.

Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπ' οὗ ἡ παρατήρησις μᾶς ἐδιδάξε νὰ ζητῶμεν εἰς τὸν κόλπον τῆς γῆς τὸ ἤλεκτρον. Προτίητρα αὐτὸ ἐνομίζετο προϊόν τῆς θαλάσσης, γινόμενον ἀπὸ τὴν διάλυσιν ἢ ἀποσύμβεσιν τῶν μαλακίων, ἢ καὶ ἔκκρισις αὐτῶν ἴσως. Ἡ γνώμη αὕτη ἐφαίνεται τόσον πιθανώτερα, ὅσον ἔως τότε τὸ ἤλεκτρον δὲν εἶχεν εὐρεθῆ εἰμὴ παρὰ τοὺς ὑποκειμένους εἰς τὰς προσβολὰς τῶν κυμάτων αἰγιαλοῦς. Αἱ πρῶται ἀνιχνεύσεις πρὸς μετάλλευσιν τοῦ ἤλεκτρον εἰς τὴν Προυσίαν, ἀρχισαν τὸ 1650 ἔτος, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῶν οἱ ὄρυκτολόγοι ἡμπόρσαν νὰ σοχασθοῦν ὅτι τὸ πλῆθος τοῦ καὶ μέχρι τῆς σήμερον εὐρισκομένου ἤλεκτρον εἰς ὄλην τὴν μετὰ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ὀδερ καὶ Μέμελ παραλίαν, εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὴν γῆν διὰ τῆς ὑποσκαπτικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον κατὰ λόγον τῆς μεγάλης ποσότητός του καὶ εἰς μεγάλα βάθη πρέπει, ὡς ἰσχυροτάτος μοχλός, νὰ σκάπτῃ καὶ νὰ καταχῶνῃ ἀμοιβαίως τὴν γῆν τὴν σχηματίζουσαν τὴν κοίτην του· ἡ δὲ ἀσφαλτος, χωρισθεῖσα ἀπὸ τὴν μεταλλοπετρίνην (grouge) καὶ ἀναβῆσα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ τὴν ἰσότητά τῆς εἰδικῆς βαρύτητός τῆς μὲ τὴν τοῦ γεροῦ, ἐρρίφθη ἐνίοτε εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων καὶ ἀφέθη ἀπὸ τὰ κύματα, ὡς ἀφρὸς βλαβερός εἰς τὴν εὐκινυσίαν του.

Τὰ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Γερμανίας καὶ τὰ εἰς Σουηδίαν, Πολωνίαν, Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ Ἰσπανίαν εὐρεθέντα μεταλλεῖα τοῦ ἤλεκτρον εἶναι πολλὰ κατώτερα κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ προϊόντος ἀπὸ τὰ τῆς Δουκικῆς Προυσίας καὶ τῆς Πόμερανίας. Εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ ἤλεκτρον εὐρέθη μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ πολλὰ ὀλίγον, κατὰ τὸ St. Genies de Dromont, κα-

τά τὸ Ongles, κατὰ τὸ Lure près Forcalquier ἐπὶ σχιστῶ ἀργιλλώδους καὶ ὑποβαίου, μὲ ξύλον ἀσφαλτώδες· κατὰ τὸ St. Symphorien près de Boanne, τὸ St. Paulet au Gévaudan, μεταξύ μεταλλείων γαιάνθρακος· κατὰ τὸ Villers près Soissons, κατὰ τὸ Homblières près St. Quentin, εἰς πλάκα πυριτωδούς γῆς ἔχουσιν πάχος ἐνὸς ἡμισυ περίπου γαλλομέτρου καὶ εἰς τεσσάρων γαλλομέτρων βάθος.

Ὁ Κύριος Drapiez εὗρκεν εἰς τι μικρὸν χωρίον τῆς Ἀνουβίας (le Hainaut) πλησίον τῆς Leval ὀνομαζόμενον Trahenpières καὶ μίαν λεύγαν ἀπέχον τῆς Binche, μεταλλεῖον ἠλεκτροῦ ἀρκετὰ πλούσιον. Ἡ γῆ τοῦ χωρίου τούτου εἶναι διόλου ἀσφαλτώδης, κειμένη μεταξύ τῶν δύο μεγάλων γαιαιθρακειῶν (ἢ γαιανθρακούχων κοιλάδων (bassins houillers) τοῦ Mons καὶ Charleroi, καὶ συνεχομένη μὲ τὸ ἰδιαιτερον γαιανθρακεῖον τοῦ Marimont. . . . Ἐἶναι δὲ σκεπασμένη ἀπὸ κεραμίτιν ἤγην (terre glaise), καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ὡς 500 τετραγωνικῶν γαλλομέτρων ἔκτασιν, ὅπου εἶναι διασκορπισμένον τὸ ἠλεκτρον. Τὸ χρῶμα τῆς κεραμίτιδος ταύτης εἶναι φαιὸν ἀκριβῶς καὶ δὲν ὑπογαλανίζει· ἔχει κόκκους ἀρκετὰ λεπτοῦς, εἶναι πυκνὴ, ἀποκτᾷ μεγάλην σκληρότητα διὰ τῆς ὑπὸ πίεσεως καὶ χρῶμα κεράμου ἐρυθρὸν. Ἐἶναι ἐν γένει ὁμογενῆς καὶ περιέχει, πλὴν τοῦ ἠλεκτροῦ, λείψανα δένδρων, τὰ ὅποια δὲν ἦσαν προφανῶς κωνοφόρα, καὶ κρύσαλλα εὐτύπωτα μικρὰ καὶ μεγάλα τραπεζιῶν γύψου (chaux sulfatée trapezienne). Ὁ Κ. Drapiez δὲν εὗρκεν εἰς αὐτὴν ἔχην πυριτιδος· συμπεραίνει ὅμως ὅτι πρέπει νὰ περιέχη καὶ πυρίτιν, διότι τὰ τοιαῦτα εἶδη τῆς κεραμίτιδος ποτὲ σχεδὸν δὲν εἶναι ἐλεύθερα ἀπ' αὐτῆν.

Ὁ συγγραφεὺς, διὰ διαφορῶν αἰτίας δὲν ἐδυνήθη νὰ μετρήσῃ τὸ βάθος τῆς πλάκας τῆς κεραμίτιδος. Ἀπ' ὅσας ὁμως πληροφορίας ἔλαβε καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν πέριξ μέρων, νομίζει ὅτι τὸ βάθος τῆς παρουσίας μεταλλείας ἡμποροῦσε νὰ ἦναι τριῶν ἢ τεσσάρων μέτρων.

Τὸ ἠλεκτρον τοῦ Trahenpières ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὰς συλλογὰς τῶν μουσειῶν καὶ εἰς τὴν ἐμπορίαν. Ἀπαντᾷται εἰς κομμάτια διαφοροῦ μεγέθους, τῶν ὁποίων τὰ μεγαλύτερα εἶναι ὡς αὐτὰ ὄρνιθος. Ἐἶναι κόκκινου πυρροκαλλίξου, διαφανῆς, λαμπροτάτον, μαλακὸν καὶ ψα-

θαρὸν. Τὸ θρύμμα του (sacassure) εἶναι κογχοειδῆς καὶ λαμπρὸν, ἢ σκόνη του χρυσοκίτρινος καὶ εὐσμος, Τριβόμενον ἀναπτύσσει τὴν ρητινώδη ἠλεκτρικὴν ἢ εἰδική του βαρύτης εἶναι 1,065. ἀνάπτει εὐκόλα, καίεται σχεδὸν ὅλου, καὶ εἰς τὴν καύσιν φουσκώνει καὶ ἀπόπεμπει ἀρκετὰ νόσιμον εὐωδίου.

Διὰ πολλῶν ἀναλύσεων, τὰς ὁποίας περιττὸν κρίνω νὰ ἀναφέρω, ὁ Κ. Drapiez εὗρκεν ὅτι 100 μέρη ἠλεκτροῦ τοῦ Trahenpières περιέχου

1. Ρευστὸν ἀερώδες (εἰς σαθρὸν)	1,40
2. ἠλεκτροῦ ὄξύ.	4,65
3. Ὄξιόν ὄξύ	1,15
4. Ἐλαιον ρευστὸν (ἐργασία α.)	16,50
5. Ἐλαιον πυκνὸν (ἐργασία β')	24,00
6. Ἐλαιον συνεχηκὸς (ἐργασία γ')	7,50
7. Ἐλαιον διαλελυμένον διὰ τῷ θεϊκῷ αἰθέρος (ἐργασία δ')	3,20
8. Κατάλοιπον ἀνθρακώδες.	39,50
9. Χαμὸς εἰς τὰς διαφόρους ἐργασίας.	2,10
	<hr/>
	100,00

Αἱ διάφοροι αὗται οὐσίαι ἀναλύονται εἰς τὰ φοιχεῖά των εἶδου ὡς χημικὰ συστατικά τοῦ ἠλεκτροῦ τούτου :

Ἀνθρακος	80,59
Υδρογόνου	7,31
Ὄξυγόνου	6,73
Τιτάνου.	1,54
Λευκαργίλου (*)	1,10
Στῆς (silice)	0,63
Χαμὸς	2,10
	<hr/>
	100,00

(*) Alumine. Χρῆσιν τὴν λέξιν ταύτην καὶ τὴν ἀκόλουθον εἰς τὴν καταγράφην τοῦ Ἰατροῦ Γ. Γλαράκη τοῦ Χίου, ὅστις εὐνότητι πλήρη ὄρυκτος λαμπερὴν πραγματεῖαν, καὶ ἀσχολήθη μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ὀνοματοθεσίαν. Εὐκταῖον εἶναι νὰ καινοποιηθῇ τὸ σύγγραμμα τούτο διὰ τοῦ τύπου, διὰ πολλὰ αἴτια, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ νὰ δώσῃ παράδειγμα καὶ πρὸς ἄλλους ὁμογενεῖς σπουδαστὰς νὰ συντάττωσι τὰ λεξικά τῶν σπουδάζομένων ἀπ' αὐτοῦς ἐπιστημῶν ἢ τεχνῶν, μελετούντες μετ' ἀκριθείας τὸν παλαιῶν τεχνολόγων καὶ ἐπιστημῶν Ἑλλήνων τὰ σύγγράμματα. Ὅστις ἐπιχειρήσῃ νὰ μεταφράσῃ

Ο Η. Νταρίεζ ἀναλύσας τὸ ὠριαιότατον καὶ καθαρώτατον κοινὸν ἤλεκτρον εὗρηκε πολλὰ μικρὰς διαφορὰς εἰς τὰ ἀποτελέσματα· ὅθεν νομίζει ὅτι τὸ νεωστὶ ἀνακαλυφθὲν εἶναι ὁμοίον καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ πρὸ πολλοῦ γνωστὸν.

Μετὰ ταῦτα ἀναλύσας τὴν κόπαλινην (résine copal), διὰ τὴν συγκρίσιν τὰ συστατικὰ αὐτῆς μὲ τὰ τοῦ Ἠλέκτρον, εὗρηκε διαφορὰς ὅχι μικρὰς καὶ εἰς τὰ τῆς κατασκευάζεως προϊόντα, καὶ εἰς τῶν στοιχείων τὰς ἀναλογίας. Πρῶτον μὲν ἡ καταστάλαξις ἔδωκε περισσοτέρους ἀέρας καὶ ὀλιγωτάτον ὄξύ ἢ ἤλεκτρον· καὶ, ἐξ ἐναντίας πολλὰ περισσώτερον ὄξικόν ὄξύ. Αἱ ἀναλογίαι τῶν δύο τούτων ὄξεων ἦσαν 1,82 τοῦ πρώτου καὶ 3,20 τοῦ δευτέρου. Ἐπειτα μιᾶς μόνον λογῆς ἔλαιον εὗρηκεν, εὐδιαλυτότατον εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ αἵνου, καὶ οὐδὲ μικρὸν τῆς ἐλαιωρᾶς ἐκείνης καὶ συνεσκηκίας ὕλης (ἀντιπρ. ἔργασ. γ'), τὴν ὁποίαν ὁ Σεικὸς αἰθέρ καὶ ἡ ἀβρία τοῦ αἵρος καὶ τῆς θερμότητος ἐνέργειαι εἶχαν κατασησὶ φαθαράν καὶ θρύμμα ἔχουσαν κρυσταλλοφανές. Τὸ ἀνθρακῶδες κατάλοιπον ἦτον ὁμοίως πολλὰ ὀλιγώτερον. Τέλος, τὰ ἐκ τῶν διαφορῶν ἀναλύσεων χημικὰ στοιχεῖα ἦσαν:

Ἀνθραξ	72,95
Ἰδρογόνον	12,30
Ὄξυγόνον	8,75
Τίτανος	1,05
Στῖα	1,40
Χαμὸς	3,65
	<hr/>
	100,00

δὲν λέγοι πάνημα, ἀλλ' ἀπλῶς ἄρθρον νεωτέρων ἰσθῶν περιεκτικόν, κτῆρας τὰς παλάς καὶ βαρείας δυσκολίας τῆς ὀνοματοθεσίας. Εἶναι μὲν τινες, οἱ ἅποισι τίποτε δὲν εὗρισκουν δύσκολον, καὶ μεταχειρίζονται τὴν γλῶσσαν, ὡς οἱ οἰκοδόμοι τὰς πέτρας· κόπτουν, σχίζουν, κολλοῦν, καὶ τί δὲν κάμουν; Πλὴν δι' αὐτούς δὲν ὁμιλῶ· εἰς αὐτούς τοῖκῦτα βοηθήματα εἶναι περιττὰ· αὐτοὶ μὴτ' ἀπὸ τὰ κοινὰ λεξικά χρεῖαν δὲν ἔχουν, γράφουν ὅ,τι τύχη, λέγοντες ὅτι μεταφράζουσι, καὶ εἰς τοὺς καταλόγους εἰς τὴν Σέλη. Ὁ Α. Ἐρμὴς ἐσηλτίσας τινὰς τούτων τῶν κωκῶνων, καὶ ἠμποροῦσε τις νὰ συντάξῃ ἄρ-κατὰ χονδρὸν βιβλίον τοῦ κωμικῶν, καὶ ἄλλων, παντοῦ σχαδὸν ἀκατάλη-πτου, καὶ νὰ ἐπιγράψῃ εἰς αὐτὸ τὴν ὀξῆς, ἢ ἄλλην ὀμοίαν, φράσιν. «Οἱ Ἕλληνας εἶχαν δαιμόνιον καὶ προσυμμογήν».

Μέρος τοῦ ἤλεκτρον τοῦ Trahenienses, τιστηγμένον εἰς μεταλλικὸν ἢ γήινον ἀγγεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον προσθέτεται μέρος λιπελαίου ἢ καρυελαίου, καὶ, εἰς τὸ ὁποῖον, ὅταν τὸ μίγμα γείνη διὰ τοῦ πυρὸς διαφανές, διαλύονται τρία μέρη πηκτικῆς τερμεντίνης, δίδει βερνίκην ἐπίσης ὠραίαν καὶ λαμπρὰν μὲ τὴν ἐκ τοῦ καλλίστου ἤλεκτρον κατεσκευασμένην. Παρατήρησε μόνον ὁ Η. Νταρίεζ ὅτι αὐτὴ ἐξεργυρε πέρα γλήγορα, καὶ ἀκολουθεῖ ἐσθούρου. Πλὴν τὸ μικρὸν τούτο ἐλάττωμα, προερχόμενον ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ ἤλεκτρον ἐκείνου φαθαρότητα, εὐκόλα θεραπεύεται, ὅταν προπαρασκευάσῃ τις τὸ ξηρατὸν ἔλαιον (huile siccativo) ἐλασσιώτερον· καὶ πρὸς τούτο ἀρκεῖ νὰ τὸ βράσῃ τις εἰς μαλακὸν πῦρ μὲ μίγμα μολυβδίνου ὄξειδίου, Σεικῶ φευδαργύρου καὶ γεώδους ξυλίτιδος (lignite terreaux), ὅλων ὁμοῦ κοπανισμένων. Τότε ἡ βερνίκη αὐτοῦ δὲν διαφέρει παντάπασιν ἀπὸ τὰς πλεον περι-σπουδάστους.

Πλὴν τῆς ἀφελείας ταύτης διὰ τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐμπορίαν ἀπὸ τὴν μεταλλεύσιν τοῦ ἤλεκτρον τούτου, θέλει προέλθει καὶ ἄλλη. Αὐτὸ βλάπτει τὴν κεραμικτῆν, διότι τικόμενον εἰς τὸν φούρνον κάμνει πολλὰ κενὰ εἰς αὐτὴν, καὶ ἀκολουθεῖ αἱ κεραμίδαις γίνονται ὀλιγώτερον σφρααίς.

Πρὸς τὸ τέλος ἐξετάζει ὁ Η. Νταρίεζ τὰς διαφορὰς γνώ-μας τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων φυσιογράφων περὶ τῆς φύσεως καὶ ἀρχῆς τοῦ Ἠλέκτρον. Τινὲς σοφοὶ ἐνόμισαν, λέγει, ὅτι αὐτὸ ἐνδέχεται νὰ ἦναι ξηραμμένη καὶ σκληρυμένη ἐκκρίσις τινὸς μεγάλου καὶ θαλασσίου μασοφόρου ζώου. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι εἶναι φυτόικόν ἔλαιον, χωρισθὲν διὰ τῆς θερμότητος ἀπὸ τὸ ἀσφαλτώδες ξύλον, καὶ λιπὸν σύστασιν εἴτε διὰ τοῦ ὄξεος τῶν μυρμηκῶν, εἴτε διὰ τοῦ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν πυριτίδων. Ἄλλοι πάλιν, θέλοντες νὰ καταπεισθεῖν ὅτι ἡ ἀρχικὴ τοῦ Ἠλέκτρον ὕλη γεννᾶται ἀπὸ τι ἐνταμεινωριστοῦν, ἀπὸ εἶδος τι μελίσσης, τοῦ ὁποῖου τὰ μελίκηρα (1) ἀποτεθεῖ-

(1) Patrin, histoire naturelle des minéraux, t. V. p. 348 et suiv. et Nouveau Dict. d'hist. naturel., 1ère édit. tom. 21, p. 279 et suiv. — Ὁ Denys Montfort εἰς τὴν Histoire des Mollusques, faisant suite à Buffon, édit. Sonnini, tom. 1er., p. 375, ἀναφέρει τὴν αὐτὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν εἶχε προῦλα πρότερον ὁ Koerinnann εἰς τὴν Hist. des drogues, chap. 26, ὡς πρὸς τὴν ἀμύδαλον ὄμω.

μείνα εις τούς κορμούς τών δένδρων, με αὐτὰ καταχωσμένοι, ἔπειτα κατακυλισμένα εις τὰ βάθη τών ὑδάτων, μετεβλήθησαν εις ἤλεκτρον ἐπὶ τὴν ἀθροῦν ἐνέργειαν τών ἀέραν, τών ἀσφάλτων, τών θεικῶν καὶ ἄλλων ἀλάτων. Ἄλλ' ἢ πλέον ἐπικρατοῦσα γνώμη περὶ γενέσεως τῆς οὐσίας ταύτης εἶναι ὅτι αὐτὴ ἐχρημάτισε πρῶτον χυμὸς (2) φυτικός βητινωδῆς (3), ὅστις εἰς διάφορα βάθη καὶ πολλὸν καιρὸν καταχωσμένος μετὰ τῶν ἐξ ὧν ἐξέτρεχε δένδρα ἠμπόρεσε νὰ διατηρηθῆ εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς διὰ τὴν βητινωδὴ αὐτοῦ φύσιν, μ' ὅλον ὅτι τῶν δένδρων τὰ ὑφάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγκασίως ἔπρεπε νὰ περιέχεται, ἐξέλιπαν ὀλοκλήρως ὅτι τέλος πάντων ἢ ἀλλοιώσις, ἢ ὁποῖα τὸν μετασχημάτισεν ὅσοιον τὰρα τὸν γνωρίζομεν καὶ τὸν χωρίζει ἀπ' ὅλης τῆς ἄλλης γνωστῆς βητινας (ἔσμη ὁμοιότητα καὶ ἂν δείχνη τὸ ἡλείκτρον κατὰ πρῶτην προσβολὴν μετὰ τὴν ἐκρέουσαν ἀπὸ τὸν κοπάλιον βούν [Sumac (*) corpal, rhus corpalinum], δένδρον αὐτοφυῆς τῆς Κορολινας), ἢ ἀλλοιώσις αὐτῆ, λέγω, δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποδοθῆ παρά εἰς τὰς ἀνατρεφάσις τὴν διάταξιν τῶν πλακῶν τῆς γῆς μεταβολῆς. Ἡ γνώμη αὐτὴ εἶναι ἀνακριβῶς παραδεκτὴ. Ἄλλ' ἂν ἦναι χρεια ἐξάπαντος, διὰ νὰ ἐξηγητήμεν τὰ πάντα, νὰ προσεξεζώμεν εἰς ὑποθέσεις, δὲν ἠθέλεν εἶναι ἄτοπον,

(2) Οἱ Λατίνοι τὸ ὀνόμασαν Succinum, ἀπὸ τὴν λέξιν Succus, (Χυμὸς) ὅθεν τὸ τῶν Γάλλων Succin.

(3) Ἐναι συγγραφεὺς τοῦ καιροῦ μας, παρρημὸς διὰ λαμπρότητος περιγραφῆς, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο βαμμένως ὁπασοῦν εἰς τὴν φαντασίαν, λέγει εἰς τὸν Α' τόμ. τῆς προσημειωθεῖσης Histoire des Mollusques, σελ. 377, „ὅτι εἶναι τὴν σήμερον ὁμολογούμενον ὅτι τὸ Ἠλεκτρον εἶναι κοπάλιον κόμμι, τὸ ὁποῖον καλοῦμενον ἐκκληρύνεται καὶ ἀποκτῆ ποτὴ μὲν διαφάνοισιν, ποτὴ δὲ σκιάροισι, κατὰ τούτῃς τόπους εἰς τούτῃς ὁποῖους καταχώσθη ἢ διατηρήθη“ ὅτι εἶδε πλάκας κοπαλίου κόμμιος συναγμένως εἰς τὰς ρίζας τῶν φερέτων αὐτῶ δένδρων, καὶ νοσῶν ἐπιμάνας ἀπὸ τὴν Καύσινην [ἐπαρχίαν τῆς Ἀμερικῆς] εἰς τὸν φυτολογικὸν κήπον [τὸν Παρισίων], αἰσθῶσαι ἐγνωρίσθησαν ὅτι ἦσαν Ἠλεκτρον“.

(*) Κατὰ λάθος τὸ δένδρον τοῦτο (Γερμανισί, Sumach) μεταμορφώθη εἰς σαφὸν φυτολόγον ἀπὸ τὸν μεταφραστὴν τοῦ Συναξαρῆου Δοξικοῦ (Λεξ. Ρούε). „Ὁ Σουμαχ καλεῖ ταῦτο, Rhus variorum, ὃ δὲ Διωνεῖς, Rhus, ἢ δὲ συνηθεῖα Ρούδιον“.

νομίζω, νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀπλουσάτην καὶ φυσικὰ ἐρχομένην εἰς τὸν νοῦν, ἐκείνην δηλ., ἣτις μᾶς παρασκευεῖ τὰ κοιχῆα τοῦ ἤλεκτρου γεννημένα ἀπὸ αὐτομάτους ἀποσυνθέσεις εἰς τὰ ὑπόγαια χύσματα, διὰ συναντήσεως καὶ συνθέσεως κατὰ ἑλεκτρικὴν δύναμιν τρανῶς μαρτυρουμένην ἀπὸ τὴν ἐνεσάσαν χημείαν. Διὰ τὴν τάχα ἢ βητινωδῆς αὐτῆ ἀσφάλτος νὰ μὴν ἠμπόρεσε νὰ γεννηθῆ καθὼς καὶ οἱ μέγιστοι ἐκεῖνοι ὄγκοι ἀσφάλτου γαιάνθρακος, ἀσφάλτου γαγάτου, ἀσφάλτου πετρελαίου, ἢ κυρίως ἀσφάλτου (bitumenspalte), κ. λ., κ. λ., διὰ τὰς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν προϋπόγειον γενέσειν, γένεσιν, ἣτις μετὰ παρέλευσιν ἀναριθμήτων αἰώνων δὲν ἠθέλε κἀθεῖ παρα μικρότατον καὶ λεπτότατον μετασχηματισμόν; Ἡλίω δὲ νὰ πιστεύσω ὅτι ὅλον τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὴν φύσιν Ἠλεκτρον δὲν προεχρημάτισε κοπαλίην, ἦτοι κοπαλίου βούν βητινῆ, καταχωσμένη πρὸ ἀρχαιοτάτων αἰώνων εἰς τὰς ἀδύσους μετὰ τὰ κρέοντα αὐτῆν δένδρα, διότι εὐρημα ὁμοίως περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἑσέρου Ἠλεκτρον εἰς μεταλλόπετραν διόλου εἰσὶν χωρὶς κἀνὲν σημεῖον φυτικῆς ὕλης φθαρμένης. Ἐργάται ἀνορύττουτες χάλικας ἢ ἀμμοπέτρας (grès) διὰ ἐρώσιμον τῶν δρόμων εἰς τὰς λιθοτομίας τοῦ St. Denis, μᾶς ἔφεραν δείγμα ταύτης τῆς ἀμμοπέτρας περιεχομένης δύο σφαιρίδια ἤλεκτρου ἔχοντα μέγεθος πύσου, καὶ ἀπέριους ἄλλους μικροτέρους κόκκους περὶ ἐκεῖνα δισπαρμένους, καὶ προφανῶς συσσωματωμένους μετὰ τὸ φύριμα τῆς πέτρας. Τοῦτο ἐπιστηρίζει καὶ τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ Χρονικὰ τῆς Χημείας (1), ὅτι ὁ Κόμης Dunin Borkousky εἶχεν εὐρεῖ Ἠλεκτρον κομμάτια εἰς ἀμμοπέτρας (2) καὶ τὸ εἰς τὸ Edimburg Monthly Magazine. „Ὅτι ἀξιόλογος ὄγκος Ἠλεκτρου εἶχεν ἀνα-

(1) 1818, tom. 9, p. 406.

(2) Μ' ὅλον τοῦτο δὲν εἶναι καμῶσον ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς τὰς πλάκας τῆς ἀμμοπέτρας λιψάνα φυτῶν κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον ἐξανθηκόμενα, ὁμοῦ μετὰ τὰ μετακλινοῦντα εἰς κατάσειον εἰσὼδὸν ψευδομορφώσεων (Pseudomorphoses quarzeuses). Εὐρημα μάλιστα ἀκριτῶς ὄγκωδῃ κομμάτια τοιούτων λιψάνων εἰς τούτῃς εὐρυτάτους φαρμάκους τῆς Ἀρκτικῆς ἐπαρχίας (le departement du Nord), μετὰ τὸν Douai καὶ Cambrai, ἔπου κείνοντις ἀποχρησθέναι οἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖνοι ὄγκοι ἀμμοπέτρας, τούτῃς ἀποδοῦν ἰσχυρὰ κατὰ κύβους διὰ ἐρώσιμον τῶν γειτονευόντων δρόμων.

καλυφθῆ κατὰ τὸ 1813 ἔτος εἰς τὰ βουνὰ τὰ δρίζοντα τὴν ἐπαρχίαν Santander πρὸς τὰ βόρεια τῆς Ἰσπανίας ἦτον δὲ συγκολλημένος μὲ τιτανώδη πέτραν, καὶ τόσου ζεαῦ ἐναμένος μὲ αὐτὴν, ὥστε ἀδύνατον ἐξαθῆ νὰ ἐκκόψωμεν μικρὰ κομμάτια αὐτῆ ἀλλέως, παρα σὺντρίβοντες ὄλον τοῦ ὄγκου(1)ῖ.

Ἐν Παρισίοις, 27 Ἀπριλίου 1820.

N.

ΣΧΟΛΕΓΓΑ ἙΛΛΑΔΟΣ.

Ἄλλα τερπνότερα ἀγγέλματα ὁ Α. Ἑρμῆς, ἄλλα τερπνότερα καὶ κοινωφελέστερα ἀκούσιματα οἱ φιλόκαλοι αὐτοῦ ἀναγνώσκει δὲν ἔχουσι, παρὰ τὰ περὶ προόδων τῆς παιδείας εἰς τὴν φιλίαν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτ᾽ σπεύδομεν προθύμως νὰ κηρύξωμεν τὰ ἀκόλουθα νέα. Καὶ πρῶτον τὰς περὶ τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει μεταρρυθμιθέντων σχολείων εἰδήσεις, αἱ ὅσσαι συνέχονται μὲ τὰς ἤδη προκηρυχθείσας εἰς τὸν 19. Ἀρ. τοῦ Α. Ἑρμῆ τοῦ παρελθόντος ἔτους Σελ. 778. κ. ε., ὅπου εἶχε μάθει τὸ κοινὸν τὴν ζερεάν τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἀπόφασιν, νὰ βάλωσιν εἰς πρᾶξιν τὸ περὶ Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ γυμνασίου προβληθὲν σχέδιον ἐνὸς εὐγενοῦς συμπολίτου τῶν. Τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς, τὸ ὅποιον ὀμοῦ μὲ τὸν ἐφεξῆς λόγον μᾶς ἀπέστειλεν ἀνὴρ φιλογενής ἐκ Βουκουρεστίου, περιγράφει τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα τῆς τότε ἀποφάσεως τῶν ἀξιωματικῶν Ἀδριανουπολιτῶν, καὶ ἐξαικονίζει τὰ γενναῖα αὐτῶν προνήματα.

ἈΠΟΨΗΑΣΜΑ

ἐπιστολῆς 31. Ἰανουαρίου 1820 τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει σχολῆς πρὸς ἕνα ἐπίσημον συμπολίτην τῶν, διατρέβοντα εἰς Βουκουρέσιον.

Ἡ μεγάλη προθυμία τῶν συμπολιτῶν μας διὰ τὴν μεταρ-

ρυθμισιν τοῦ σχολείου μας εἶναι ἐπιρίγραπτος ἔν γένει ὄλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ συνεισφέρωσι τὰ κατὰ δύναμιν. Μεταξὺ τῶν λοιπῶν διακρίνεται ὁ κύριος Χατζῆ Βλασσάκης Σταύρου ἔμπορος τὸ ἐπάγγελμα, ὅστις ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἀφιέρωσεν εἰς τὴν σχολὴν ἐν ὑποστατικῶν του, ἐκτιμώμενον ἐπέκεινα τῶν γροσίων εἰκοσιχιλιάδων (*). Περικλέον κοινὰ εἰς ὄλα, οἱ ἔγκριτοί μας ἐπροίκισαν ἔτι τὸ σχολεῖον καὶ μὲ ἐν εἰσόδημα χρονικὸν περὶ τοῦ γροσίων πέντε χιλιάδων, τὰ ὅποια ἦτον ἄσπρα τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ κοινῇ τῇ γνώμῃ ἀφιερῶν τὸ εἰσόδημα αὐτῶν πρὸς ὄφελος τοῦ σχολείου, τοῦ ὅποιου ἡ οἰκοδομὴ νηξήνθη ἔτι μὲ ἄλλα δύο πλησιάζοντα ὀσπίτια, καὶ ἐκαλλωπίσθη ἀρκετὰ. Ἐγγίνει ὄλη ἡ ἀναγκαία συνδρομὴ εἶχε γένει, καὶ οἱ συμπολιταί μας εὐρίσκοντο εἰς λύτην ἀπερίγραπτον, βλέποντες νὰ χαυνώνεται ἡ καλή των προθυμία, ἐξ αἰτίας ὅπου δὲν εὐρισκον ἕνα ἀρχιδιδάσκαλον τῆς σχολῆς τῶν, τοιοῦτον ὥστε νὰ ἠμποροῦν νὰ περιμένουν ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ ἀναλόγου καρπὸς τῆς προθυμίας των. Ὅντες λοιπὸν εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, ἐξαιφνης καὶ παρελπίδα ἴδομεν ἔμπροσθεν μας τὸν, πρὸ χρόνων ἰκανῶν, ἐν Ἰταλίᾳ διατρέψαντα συμπολίτην ἡμῶν ἐξοχώτατον κύριον Στέφανον Καραθεοδωρῆ, ἄνδρα πολυμαθῆ καὶ σεμνὸν τὰ ἤθη. Σᾶς ἀφίνομεν λοιπὸν νὰ ζοχασθῆτε τὴν ὄσην χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν ἔφερον εἰς ὄλην τὴν πατρίδα ἡ αἰκονίδιος τούτου ἀφίξις· παρευθὺς ἀρχίσταμεν νὰ σκεπτάμεθα κατὰ μέρος, καὶ κοινῇ μετὰ τῶν προϋχόντων συμπολιτῶν, καὶ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Δεσπότη τοῦ περὶ τῆς εἰσάξεως του εἰς τὴν σχολὴν. Τέλος μετὰ διαφόρους συσκέψεις, κοινῇ γνώμῃ, ἀπεφασίσθη, εἰ δυνατὸν, ἡ ἀποκατάστασις του ὡς ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος, τὸν ὅποιον μετὰ τὴν προσήκουσαν ἰκανὴν συνομιλίαν ἀνεπίσταμεν μετὰ λόγου, καὶ προθύμως ἐδέχθη τὸ πρόβλημα. Καὶ δὴ συνελθόντες ἐν τῷ Συνοδικῷ τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως μετὰ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ λοιπῶν προκρίτων συμπολιτῶν, παρόντος καὶ τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Ἀρχιερέως, ἀπεκαταστήσαμεν αὐτὸν ψήφῳ κοινῇ ἀρχιδιδάσκαλον τῆς σχολῆς ἡμῶν. Οὕτω λοιπὸν εἰς τὴν 12 Ἰανουαρίου

(*) Αὐτὸς φαίνεται εἶναι ὁ μεγαλόδαρος ἐκεῖνος Ἀδριανουπολίτης, τοῦ ὅποιου τὴν εὐεργεσίαν ἐκηρύξαμεν ἤδη (παράθελο Α. Περὶ τῆς ὡς ἀνωτέρω), ἀλλὰ τὸνομα μᾶς ἦτον ἀγνωστον.

συνελλόντων εις τὴν σχολὴν τοῦ τε Πανηγιστάτου Πατριάρχου συμπολίτου ἡμῶν κυρίου Κυρίλλου, καὶ σεβαστοῦ ἡμῶν Ἀρχιερέως, μετὰ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν, καὶ λοιπῶν προκρίτων τῆς πατρίδος, ἐξεφώνησε λόγον περὶ παιδείας ἀξιόλογον, καὶ τὴν ἑφεξῆς ἡμέραν ἤρξατο τῆς αἰσίας παραδόσεως καὶ εὐμεθοδοῦ διδασκαλίας του, ὅθεν εἰς ἡμᾶς δὲν μένει ἄλλο νίμῃ μεγαλοφάνειας ἢ ἀναδοῆσαιμὲν πρὸς σέ, χεῖρε . . .

ἡμέτερε συμπολίτα χαρὰν πνευματικὴν καὶ ἀγαθλίαισιν, διότι ἡξιώθης ἢ ἀκούσης τὸ πρὸ πολλοῦ σοὶ καταθύμιον, δηλονότι τὴν καλὴν ἔκβασιν τῆς σχολῆς διὰ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ σοφοῦ διδασκάλου καὶ ἐξοχωτάτου κυρίου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, καὶ τούτου, ἀγαθὴ τύχη ἡμετέρου συμπολίτου. Εὐχου λοιπὸν μακροζωΐαν καὶ εὐζωΐαν τούτου καὶ ἀγαθὴν πρόδον τῶν νεοφώτων μυητῶν.

Ἐκ τῆς προσόδου τῆς σχολῆς μας πληθύνονται ἤδη τρεῖς διδασκαλοὶ τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς, καὶ τρεῖς τῶν τριῶν παιδαγωγικῶν σχολείων, ἅτινα ἐσυστήσαμεν εἰς τὰ τρία μεγαλῆτερα προάξεια τῆς πολιτείας μας, Ἰλδιρίκι, Κίικι, καὶ Κυρισχανά. Εἶθε ὁ οἰκονομήσας Κύριος τὰ πάντα τῆς σχολῆς μας μέχρι τοῦ δε, νὰ εὐδοκήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς πρὸς αὐξήσιν τῆς προσόδου, διὰ ἢ αὐξήσωμεν περισσώτερον καὶ νὰ πολυπλασιάσωμεν τοὺς διδασκάλους καὶ τὰ ἀναγκαῖα τῆς σχολῆς.

Οἱ Ἐπίτροποι τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει Σχολῆς.
 Μαργαρίτης Βερβούης
 Δημήτριος Ζώτου
 Βασίλειος Σωτήριχος.

Λόγος ἐκφωνηθεὶς παρὰ τοῦ σοφοῦ Διδασκάλου κυρίου Στεφάνου, εἰς τὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως σχολὴν.

Καταντήσας παρ' ἐλπίδα εἰς τὴν πατρίδα μου, τιμηθεὶς ἔπερ τὸ ἀνῆκον ἀπὸ τοῦς φιλοκάλους συμπολίτας μου, εὐρίσκομαι ἤδη παρὰ δόξαν καὶ πεφορτισμένος ἀπὸ βάρους τιμωτατον μὲν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δυνάμεις μου. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ Θεία Πρόνοια οὕτως ἐξῆκονόμησεν, οὕτως κηδόνκησαν δύο παν-

σέβαστά μοι ὑποκείμενα, οὕτως ἐκρινάν εὐλογον ὅσοι φροντίζουσι τὸ κοινὸν καλὸν, τοιούτη γνώμην ἔχουσι καὶ οἱ εὐτυχεῖς ἐπιστατοῦντες εἰς τὰ κοινὰ παιδεύματα τῶν νέων τῆς πατρίδος, τὸ λημμα ἤθελεν ὑποληφθῆ ἢ ἐδική μου ἀντίστασις, καὶ ἡ εὐλικρινὴς ἐξομολόγησις τῆς ἀνικανότητός μου δι' ἀποφυγὴν, προσχημα ὅχι εὐπρόσωπον ὑποκρυπτομένης ἀνυποταξίας. Διὸ καὶ πρῶτον μὲν τὴν θεῖαν χάριν ἐπικαλεσθεῖς τὴν τὰ ἀσθενῆ θερμπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν, ὑποσηριζόμενος δὲ μὲ παναγίους καὶ πανιέρους εὐχὰς, καὶ ἐνθαβρυνόμενος ἀπὸ τοῦς φροντίζοντας καὶ ἐπιστατοῦντας τὴν κοινὴν παιδείαν, ἀναδέχομαι, καὶ μ' ἔδωκεν ὅτι παρ' ἀξίαν, τὴν τῶν νέων διδασκαλίαν κατὰ τὸ δοθέν σχέδιον, καὶ ἄμποτε τὸ τέλος νὰ ἀποδῇ τοιοῦτον ὅσοτον ὅλοι κοινῶς τὸ ἐπιθυμοῦμεν.

Ἔθος ὅμως ἐξάβη καὶ κατ' ἐμὴν κρίσιν πολλὰ εὐλογον, ὅσοι ἀναδέχονται κοινὴν παιδείαν νέων, νὰ ἐκφωνῶσι λόγον τινα προτρεπτικὸν εἰς μάθησιν, διὸ καὶ πολλοὶ τοιοῦτοι λόγοι ἐξεφώνηθησαν ἀπὸ τοῦς κατὰ τόπους σοφοῦς διδασκάλους, καὶ πολὺν καρπὸν ἐκ ταύτης τῆς σπορᾶς ἐβέρισαν, ὅτε ἀπλοῖ ἀκροῦται, καὶ οἱ σπουδαζόντες νέοι. Πρῶτοι λοιπὸν καὶ ἐγὼ τὴν καλὴν καὶ ἐποικελῆ ταύτην συνήθειαν ἀκολουθῶν νὰ προσφέρω ὁμιλίαν τινα ἀνάλογον μὲ τῆς δυνάμεις μου εἰς τοῦτο τὸ αἰδέσιμον ἀκροατήριον, ὅπου ἔξοχα ὑποκείμενα καὶ τοῦ γένους ἔδωκε τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ τῆς πατρίδος παρασέκονται. Ἄλλα προτροπὴν εἰς τὴν μάθησιν δὲν θέλω κάμει ἔπειδὴ πρὸ ἐμοῦ μέσα εἰς ταύτην τὴν πέλιν δύο σεβαστοὶ ἀρχιερεῖς, τὰ ἀκρόθια νὰ εἰπῶι οὕτως τῆς μητρὸς μας Ἐκκλησίας εἰς τοὺς παρόντας χρόνους, κατὰ σειράν θεῖα εὐδαια ἐνταῦθα ἀρχιερατρύσαντες, ἐκτεταμένα καὶ ζωηρὰ σῆς ἐπαρακίνησαν εἰς τὴν μάθησιν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν κοινὰ ἀγαθὰ διεπράνωσαν μὲ λόγους, καὶ μὲ τὸ παράδειγμα των. Ἐπειτα καὶ παιδιόθεν μου ἤκουσα, καὶ τώρα ἐρευνῶν ἀνευρίσκω ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς τερπνῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς ταύτης πόλεως κλίσιν μεγάλην ἐμφαίνουσι πρὸς τὰς καλὰς λεγομένας τέχνας καὶ τὴν μάθησιν, ὡς τὰ μέχρι τῆς ἡμετέρας διαρκούντα μνημεῖα, καὶ τὴν εἰς ταῦτα εὐφάτιαν των παρακαίνουσι. Ἐπειτα καὶ ἡ νέα αὕτη μεταφύθμισις τῆς σχολῆς, καὶ ἡ εὐπρεπεστέτη ὁμήγουρις αὕτη ἱκανὰ βεβαιώνουσι τὸν λόγον μου. Διὸ ἂν δὲν ἐνεμίζετο εἰς μὲν τοὺς συμπολίτας ὡς πρὸς εἰδότης περιττὸν, εἰς δὲ τοὺς ξένους πε-

μιαυτολογία, εἶχα νὰ ἐπαινέσω ἐπ' ἀρετῇ πολλοὺς τῶν ἀνάπτων θέντων, ὧν τὸ μνημόσυνον εἶναι αἰώνιον, καὶ πολλοὺς τῶν ζώντων, ἔτι δὲ καὶ παρισταμένων. Ὄθεν προτροπὴν ἐπὶ μαθήσει εἰς ἀνδρας, καὶ νέους φύσει πῶς φερομένους εἰς τὴν γνῶσιν τῶν καλῶν, καὶ εἰς ταῦτα παρορμηθέντας, ὡς δαίχουσι τὰ πράγματα δὲν θέλω κάμει.

Θέλω ἐκθέσει ὅμως ἐν συνόψει τὰ ἐμπόδια πρὸς κοινωσιν καὶ πρόδον τῆς παιδείας, διὰ νὰ προθυμοποιηθῶμεν εἰς τὴν μετακίνησιν αὐτῶν· ἐπειδὴ αὐτῶν καὶ ὁ γεωργὸς πρὶν νὰ καταβῇ τὸν σπόρον φροντίζει τὸν καθαρισμὸν τοῦ χωραφίου ἀπὸ τὰ ἐμπόδια εἰς ἐλευθέραν βλάψισιν, διὰ νὰ γνωρισθῇ ἀκριβῶς ποῖος τις ὁ σπόρος, καὶ ποσαπλοῦν τὸν φέρει ἡ γῆ.

Τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἀνάγονται εἰς δύο, εἰς τὴν προαιρεσιν, καὶ εἰς τὰ μέσα· καὶ τὰ μὲν εἰς τὴν προαίρεσιν κορωνίδα ἔχουσι τὴν ἀσυλλόγητον ἐκείνην γνώμην ὅτι τὰ γράμματα ἐν γένει, καὶ μάλιστα τὰ Ἑλληνικὰ, πρὸ δὲ πάντων αἰ ἐπιζητῆμαι βλάπτουσι τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς κάμνουσι κακοῦς φαιλοσφίους, καὶ τελευταίου ἀδρήσκους καὶ ἀθέους. Ἐγὼ δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω κατὰ τὸ παρὸν, ποῖοί τινες πυρῶνισαί ἔσπειραν τὸ ἀπεχθές τοῦτο δόγμα, καὶ ποῖοί τινες ἐχρημάτισαν ἕως καιρῶν· οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ τοῦ· ἀλλὰ θέλω ἀναφέρει μετ' εὐχαρισισέως μου τὰ παραδείγματα τῆς χριστιανείας, τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς ἀγιότητος, ἐξελέγχοντα πραγματικῶς τὸ βλαπτικὸν τῆς γνώμης ταύτης. Καὶ ἐκ μὲν τῶν παλαιῶν Σωκράτης ἐκεῖνος ὁ τοῦ Σωφρονίσκου, τὸν ὅποιον τὸ μαντεῖον ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατον διαβρύλλησε, τοσοῦτον χριστὸς τοῦ τρόπου καὶ εὐσεβῆς ἐχρημάτισεν εἰς τὰ δεῖτα, ὡς ἀπὸ τὴν σχολήν του ἐβγήκαν οἱ ἐναρετώτεροι καὶ οἱ εὐλαβέστεροι τῶν Ἀθηναίων, Εὐνοφῶν λέγων, καὶ Πλάτων, καὶ Εὐριπίδης, καὶ Ἰσοκράτης, καὶ εἴτις ἄλλος ἐνδοξὸς πολίτης. Ἐκ δὲ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τίνες ἐκράτυναν, καὶ ἐλάμπρυναν, καὶ εἰσέτι λαμπρύνουσι τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τοῦτο τὸ βασίλειον ἱεράτευμα; Βέβαια οἱ συγγράξαντες καὶ διδάξαντες Ἀπόστολοι, οἱ συγγράψαντες καὶ διδάξαντες πατέρες, ὧν τοῖς δόγμασιν ἐπόμεθα. Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων δὲν εἶναι Πλάτων ὁ Ῥώσσης, Εὐγενίδης ὁ Λεγόμενος Βούλγαρις, Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, ἔτι δὲ καί τινες τῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἀγιωτάτην Μητρόπολιν τῆς Ἀδριανουπόλεως διατρέ-

πόντων, ἄνδρες μὲ παντοῖαν ἰδέαν λόγου, καὶ γνώσεως συζητημένοι; Ἐγὼ εἶχομολογοῦμαι ἐν καθαρῷ συνειδῶτι, κατ' ἐμὴν κρίσιν τόσον χρειάζεται νὰ βλάβῃ ἡ Ἑλληνικὴ μαθήσις τὰ χρυσὰ ἢ καὶ τὴν εὐσεβείαν, ὡς νομίζω καὶ διὰ ταύτης μὲν μεγαλύνεται καὶ υπερλάμπει ἡ πίσις, (μάρτυρες δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης ἡ ἐκκλησιαστικὴ δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια ἐπὶ Βασιλείου, Γρηγορίου Χρυσόστομου & τῶν λοιπῶν πατέρων, ὅσοι ἐσπούδασαν εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα τὰ μαθήματα) καὶ τούνεματίον χωρὶς ταύτης τῆς παιδείας ἀπαμαυροῦνται καὶ παντελῶς ἐκλείπει ἀπὸ ὀλόκληρα μέρη γῆς. Ἄς παραπονηθῶ μὲ λόγιμα ἐναρετοῦ τινὸς ἀνδρὸς διὰ τὴν παντελῆ ἐκλείψιν τοῦ χριστιανισμοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον, τὰς χαριεστάτας ἐκείνας πεδιάδας, λέγει, καὶ τοὺς λόφους, ὅπου πάλαι πικρὸ ὁ εὐσεβῆς περιηγητὴς ἔβλεπε σκεπασμένους ἀπὸ τὰ ἀρῖα τῆς πίσεως, ἀπὸ τὰ ποιμνία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῆς ποιμαντικῆς βράδου χιλιάδων λογικῶν ποιμένων, τὴν σήμερον τὰ βλέπει κἀταυχμα, καὶ ἀπὸ φαρμακεροῦς ὄφεις διατρεχόμενα, ἀντι δὲ ἐπιθῶν εἰρηλικῶν ἀρῶν ἀντρε λεόντων ἀρουμένων, καὶ φαλκίς δρακόντων συριζόντων βλέπει. Καὶ διατὶ ἀράγε αὐτὴ ἡ μεταβολή; διότι ὑπετάγησαν εἰς ζυγὸν δεινόν; ὄχι· τοῦτο δὲν εἶναι ἰκανὸν νὰ ἀποχωρίσῃ τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν λατρείαν ὡς ἐκ δοκιμῆς τὸ γνωρίζομεν. Διότι ἐξέλιπον οἱ ἱερεῖς; ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ λείπουσι, ὅταν λείπουσι οἱ Χριστιανοί. Διότι Ἐκκλησίας δὲν εἶχον; ἀλλ' οἱ περιηγηταὶ μᾶς περιέγραψαν ἄχρι καιροῦ ἐρήμους ἐκκλησίας, ἔπειτα οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰῶνων ἐπληθύνθησαν χωρὶς κήμμιαν Ἐκκλησίαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν αὐτὰ τὰ αἷτια τῆς παντελοῦς ἐκλείψεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη; ἀλλ' εἶναι ἡ ἀποβαρβαρίσις καὶ τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ, διότι οἱ ἱερεῖς ὄντες ἀμαθεῖς διόλου δὲν ἐδίδασκον πλέον τὴν ἐν πνεύματι λατρείαν, ἢ ὅποια δένει τὸν ἄνθρωπον μὲ ἀδαμαντίνους ἀλυσίδας, εἰς τὸ ὑποπόδιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀποσπᾷσῃ ἐκεῖθεν οὔτε αὐτὴ ἡ ἰδία τοῦ πρεσβυτερίου. Ὁ λαὸς πάλιν ἐκβαρβαρωθεὶς πάντῃ δὲν κατελάμβανε πλέον διαφορὰν δρησκευματος, δὲν ἐγνωρίζε τὴν ἐπιπάνειαν τῆς χάριτος, καὶ ἔτις ἀπὸ ὀλίγον ὀλίγον ἐξεκλινεν εἰς τὰς παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄφησε τὸν Θεόν, ἔπε τὸν ἐπιδασκόμενον καὶ μὲ τὴν ἔγχυσιν τοῦ ἰδίου του τιμίτου αἵματος τῶν

ἀπέκλινεν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Ἡ ἀμάθεια, ὡ φίλοι συμπολι-
ται, ἀπέσφύσεν ἐκεῖ τὸν λύχνον τῆς εὐσεβείας· τὸ ἴδιον ἤθε-
λεν ἀκολουθήσει καὶ εἰς ταῦτα τὰ μέρη, εἰ μὲν ἔλοιπε τὸ πά-
λαι ἢ διδασκαλία καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Θεοπνεύτων ἐκα-
των πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι κατανοήσαντες τὴν ἐκ τῆς
ἀπαιδεύσεως βλάβην τῶν Χριστιανῶν καὶ βλέποντες βασιλεῖα ἀ-
παγορευόντα βητίως εἰς αὐτούς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἐσπευ-
σαν φιλοτίμως νὰ τὴν διασπείρωσι καὶ μὲ Χριστιανικὰ νοή-
ματα, ἄλλως ὅμως τόσον ἐνομιζέτο ἢ Ἑλληνικὴ παιδεία ἀναγ-
καία, ὥς ὁ οὐρανοθάλαμον Βασιλεῖος, ὁ τὴν φύσιν τῶν ὄντων
τρανώσας, καὶ λόγον συνέταξε, πῶς καὶ πόσον τὰ τέκνα τῶν
Χριστιανῶν δύνανται νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν τοιοῦτων μαθημάτων.
Καὶ τὸ πάλαι μὲν οὕτω καὶ οἱ τοιοῦτοι μᾶς ἔσωσαν τὴν πίσιν
διὰ τῆς παιδείας· εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ κατὰ και-
ροὺς διαπρέψαντες πεπαιδευμένοι προσάγει τοῦ νόμου τῆς χά-
ριτος, καὶ τὰ ὀλίγα γράμματα ὅπου κακὰ κακῶς ἄχρι καὶ
τῆς σήμερον μανθάνομεν, μᾶς διέσωσαν ταύτην τὴν ἱερὰν με-
ρίδα, καὶ χάριτι Θεοῦ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δύναται νὰ εἰπῇ καυ-
χάμενος, „ εἰμὶ ὅ εἰμὶ “. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ χρυσοῦν σῶμα τῆς
Ἐκκλησίας παραγγέλλει εἰς μίαν τῶν ὁμιλιῶν του μὲ τόσον
ζήλον τὴν ἀνάγνωσιν ἰτῆς Θείας Γραφῆς εἰς κάθε Χριστιανὸν
μικρὸν, ἢ μέγαν, καὶ κατὰ πάντα ὅκον πτωχικόν, ἢ πλού-
σιον· καὶ δὲν ἐξαιρεῖ οὔτε στρατιώτην, οὔτε δούλον, οὔτε
ὑπανδρευμένον. Δὲν δύναται τις νὰ πρᾶσαι σὺν τῇ λέγει ὁ Θεός
οὗτος πατήρ, οὔτε ὅτι δὲν ἐννοεῖ βαθεῶς πᾶ θεολογικὰ νοήμα-
τα· ἢ μόνη προσοχή, λέγει, εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπισύρῃ τὴν θεῖαν
χάριν, καὶ τὸν φωτισμὸν εἰς τὸν ἀναγιώσκοντα· ἂν δὲν ἔ-
χη καὶ διδασκαλον, ὁ Δεσπότης, λέγει, γίνεται διδασκαλος εἰς
ὅσα δὲν ἐννοοῦμεν. Ἀλλ' ἂν κατὰ τὸ ἱερὸν σῶμα τῆς Ἐκκλη-
σίας, ἦναι τόσον ἀπαραίτητος ἢ ἀνάγνωσις τῆς θείας γραφῆς
εἰς ἕνα Χριστιανόν, ἄλλο τόσον φυσικὰ εἶναι καὶ τὰ Ἑλλη-
νικὰ γράμματα δι' ὧν ἐννοοῦνται τὰ θεῖα βιβλία, εἰς τῶν ὁποίων
τὴν συκνήν μελέτην καὶ ἀνάγνωσιν ἀναποφεύκτως διοριζόμε-
θα ἀπὸ τοὺς θεῖους πατέρας καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν σωτήρᾶ μας,
„ ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς “.

Ὡς συμπεραίνομεν σφάλμα κοινοελαδὲς καὶ ψυχολέ-
θριον ὅπου ἔβυλαν κατ' ἀρχάς, καὶ διαφυλάττουσιν μέχρι τῆς
σήμερον τὸ πρόσκομμα ἐκεῖνο ὅτι τὰ γράμματα καὶ μάλιστα

τὰ Ἑλληνικὰ βλάπτουσι τὰ ἤθη. Τὸ δὲ ἄλλο παραδοξολόγημα ὅτι
αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι βλάπτουσι τὰ ἤθη εἶναι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς
ὄψως ἀσύστατον. Διότι τῶ ὄντι τί ἄλλο κατ' ἀκρίθειαν εἶναι
ἢ Χημεία, εἰμὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν καθ' ἑκάστην χημειυτικῆν
ἐργασίαν συμβαίνοντων εἰς τὰς ἀναλογίας τέχνας, ὅσον τοῦ
φαρμακοπόου, τοῦ μεταλλουργοῦ, τοῦ βαρέως κτλ. ἀλλ' ἂν
αὐταὶ αἱ τέχναι εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ ἐμπεριέχωσι, ἢ
νὰ διδάσκωσι γνώμην τινὰ ἀντίθεον, μακρύτερα εἶναι ἢ Χη-
μεία. Οὕτως ἢ Μηχανικὴ εἶναι θεωρία τῶν μηχανῶν καὶ τῶν
βοτῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τὸ ἄβροισμα παρατηρήσεων γενομένων
ἐπάνω εἰς τοὺς μύλους, εἰς τὰ πλοῖα, εἰς τὰς μηχανικὰς
μετακινήσεις τῶν σωμάτων· ἀλλ' ἂν οἱ μυλωνάδες καὶ οἱ
μαραγκοὶ καὶ οἱ βαζάχοι ποτὲ δὲν ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὴν τέ-
χνην τὸν νὰ βλασφημῶσι, πῶποτε δὲν θέλει τὸ διδάχθῃ καὶ ὁ
μηχανικός ἀπὸ τὴν μηχανικῆν. Οὕτως ἢ φυσικὴ εἶναι σύν-
ταγμα συναβροισμένων παρατηρήσεων τῶν καθ' ἑκάστην ὑπ'
ὀφθαλμὸν συμβαίνοντων, ὅτι τὰ σώματα ἐν γένει πίπτουσι
εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅτι ἀφ' ὅσον ὑψηλὰ πίπτουσι, τοσοῦτον
σφοδρότερα εἶναι ἢ πτώσις, καὶ ὁ κτύπος εἶναι πρωτόγονος
παρατήρησις καὶ δὲν ἐμπεριέχει καμμίαν κακοήθειαν μέσα
τῆς· ἄρα καὶ ἡ παρατήρησις μὲ πῶσον τινὰ νόμον γίνεται ἢ κίνη-
σις τῆς πτώσεως ταύτης δὲν ἐμπεριέχει κακοήθειαν τινα, οὔ-
τε ἀντιεῖσμόν, ὥς πείθω ἑμαυτὸν ὅτι ὅσοι ἐναντιώθησαν
εἰς τὰς ἐπιστήμας δὲν εἶχαν ἀκριθεῖς ἰδέαν αὐτῶν. Ἀλλὰ λέγου-
σι, μαθόντες τινὲς τὰ τῆς φύσεως ἔργων κακοὶ ἄνθρωποι· ὅχι,
αὐτοὶ πρότερον κακοὶ ὄντες ἀπὸ κακῆν ἀγωγὴν ἔργων χειριστοὶ
παιδευθέντες· πλὴν ἔγω λέγω ὅτι πολλοὶ ὄντες ἴσως φύσει κα-
κοὶ τοὺς ἐπανώρρωσεν εἰς τὸ ἀγαθὸν ἢ παιδεία· οὕτως ὁ παλαιὸς
ἐκεῖνος Σακράτης ὁμολόγησεν εἰς δόξαν τῆς παιδείας τὴν ἰ-
δίαν του ἐπανόρθωσιν. Καὶ εἰμὲν τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηναίων ἐπε-
ρην ἔνα Ἰουλιανόν, ἔφεραν ὅμως καὶ Βασίλειους, καὶ Γρηγο-
ρίους κτλ.· καὶ ἂν ἢ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ ἔφερεν ἕνα Πρόκλον
ἢ Πορφύριον, ἔφερεν ὅμως καὶ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, καὶ
εἴτινα ἄλλον προσάτην καὶ ὑπέριμαχον τῆς εὐσεβείας. Διὸ μοι
φαίνεται ἐξ Ἰσου μαρτὸν τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ τις ἐκ μέσου τὴν
παιδείαν, διότι εὐρίσκονται κατὰ καιροὺς οἱ κακομεταχειρι-
ζόμενοι αὐτήν, καὶ τὸ νὰ θελήσῃ νὰ σδέσῃ τὸ πῦρ ἀπὸ τὸν
κόσμον, διότι εὐρίσκονται εὐίστε ἄνθρωποι κακώτροποι, καὶ

ἀνάπτουν πυρκαϊάς εἰς τὰς πόλεις. Συμπέρασμα λοιπὸν γενικὸν εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη ἐκείνη, ὅπου λέγουσι ὅτι τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι βλάπτουν καὶ ἡθῆ· καὶ ἐν παραρτήματι ἄς ἐξελέγξωμεν ἐδῶ καὶ τὴν ἄλλην γνώμην ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ μανθάνωσι γράμματα. Πόσῃν ἀφέλειαν δύνανται νὰ προξενήσωσιν αἱ γυναῖκες εἰς τὴν ἀνατροφὴν μας ὅταν ἡξεύρωσι γράμματα, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ νὰ ἐξετασθῇ, τόσο μόνον βεβαιόουν ὅτι ἔταν ἡ μητέρα ἡξεύρει γράμματα, τὸ παιδί τρεῖς, καὶ ἴσως τέσσαρας χρόνους πρῶτῶν γίνεται ἀφελίμων εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς γονεῖς· τοῦτο ἐπαρτήρησα εἰς μέρη ὅπου διδάσκουν αἱ ἴδιαι μητέρες τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὰ τέκνα των.

Ἄλλ' ἡμεῖς ἕως τῶρα ἐξετάζομεν τὴν παιδείαν ὡς ψυχωφελῆ, ἄς τὴν θεωρήσωμεν καὶ ὡς ἀφελίμων εἰς τὴν ζωὴν. Εἰς τοῦτο ἔχω ἔτι πλέον λόγους, ἀλλὰ μάρτυρες αὐτοπαθεῖς· πῶσάκις τῆς ἡμέρας δὲν ἀδημονοῦν καὶ βλασφημοῦν πολλοὶ ὅτι δὲν ἔμαθον γράμματα, ἔχοντες ἀνάγκην αὐτῶν καὶ διὰ τὰ κατασχεῖα των καὶ διὰ τὰς γραφὰς τῆς ἀντιποκρίσεως των! ὅταν δὲ πάλιν οἱ ἀγράμματοι ἐν καιρῷ ἀργίας ξενοχάρουνται, καὶ δὲν ἡξεύρουσι πῶς νὰ περάσωσι τὴν ἡμέραν των ἢ ἐνασχολοῦνται εἰς κατασυρμούς καὶ πονηρέματα, οἱ μὴ θόντες γράμματα εὐθὺς περνοῦν τὴν ὥραν των μὲ ἀξίησιν τῶν γνώσεων, καὶ μὲ θεῖαν μελέτην τῶν ἐντολῶν τῆς χάριτος. Ἀλλὰ τὰ ἐκ τῆς παιδείας καὶ μαθήσεως καλά εἶπα καὶ εἰς τὰ προίμια τοῦ λόγου διατὶ καὶ δὲν θέλω τὰ ἀναφέρειν, ἐπειδὴ εἰς ταύτην τὴν πέλιν ἐδιδάχθησαν καὶ ἱεροπρεπέστερα, καὶ ἐκφαντορικώτερα πρὸ ἐμοῦ, καὶ καρπὸν μέγαν, ὡς ἐκ τῶν σημερινῶν πραγμάτων βλέπομεν, ἔφρασαν· ἔτι δὲ εἶναι ἀγνωστον τὸ ἐμπόδιον „ Ἡ μάθησις βλάπτει“· ὅλοι ἐγνωρίσαν τὴν ἀνάγκην τῶν γραμμάτων. Διὸ καὶ ὄχι μόνον τὰ πρῶτα τέσσαρα κοινὰ σχολεῖα ἐνώσαντες ὑπὸ φιλογενῶν καὶ πεπαιδευμένων ἐπιτρόπων τὰ μετεβίβησαν, καὶ τὰ ἐπροίκισαν ἀξίως τῆς μεγαλειότητος τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ πέμπτον σχολεῖον κοινὸν γραμμάτων ἐπροεβλήθη νὰ συζηθῇ, ὡς μετὰ τρεῖς καὶ τέσσαρας χρόνους δὲν θέλει εἶσθαι νέος ἀπὸ τῶν σημερινῶν ἔπου νὰ μὴ μακαρίζῃ τοὺς αἰτίους τῆς συστάσεως ταυτῶν τῶν κοινῶν σχολείων.

Θέλω λοιπὸν μεταβῆ εἰς τὰ ἐμπόδια τὰ ἐκ τῶν μέσων, αὐτὰ δὲ εἶναι, α. ἡ μέθοδος, β. τὰ βιβλία.

Αἱ παλαιαὶ μέθοδοι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοπιαστικαὶ εἰς πᾶν εἶδος γνώσεως. Διὰ νὰ μάθῃ τις μίαν γλώσσαν ἦτον ἀνάγκη νὰ τὴν σπουδάζῃ καὶ ὀκτῶ, καὶ δέκα χρόνους, ὅθεν θαυμαστικῶς ἀναφέρονται κοντὰ εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἄνθρωποι δίγλωττοι καὶ ποτὲ σχεδὸν τρίγλωττοι· τὴν σήμερον ὅμως ὁ καιρὸς ἐσμικρύνθη εἰς ἓνα, ἢ καὶ δύο χρόνους. Διατὶ; διότι τὰ λεξικά ἐτελειοποιήθησαν καὶ ἔγιναν πάγκοιμα, καὶ γραμματικαὶ εὐμεθοδέστεραι, αἱ ἀναλογίαι καὶ αἱ παραγωγαὶ φιλοσοφικώτεραι. Τὸ πάλαι ὅποιος ἐγνώριζε τὰς ἀρχὰς τῶν μαθηματικῶν, μέγας ἐνομίζετο, τὴν σήμερον καὶ αἱ ὑψηλότεραι θεωρίαι ἔγιναν τετριμμένα. Τὸ πάλαι μία μικρὰ γνώσις Γεωγραφίας ἐχαρακτήριζε τοὺς ἐξόχως πεπαιδευμένους· τὴν σήμερον εἰς τοὺς φωτισμένους ἀπὸ τὴν παιδείαν τύπους, καὶ τὰ ὑπομάζια βρέφη ἀκόμη γνωρίζουν τὴν ἀκριβῆ γεωγραφίαν. Διατὶ; διότι αἱ γεωγραφίαι ἐπολλαπλασιάσθησαν, αἱ σφαιραὶ ἔγιναν τὸ κοινὸν, νὰ εἶπω οὕτω, νοικοκυργιὸν τῶν σπιτίων, οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες, ὁ κοινὸς χολισμὸς τῶν τείχων. Τὸν παλαιὸν καιρὸν διὰ νὰ μάθῃ τις μίαν ἐφεύρεσιν, ἢ ἐπινοήμα ἀφελίμων, ἀπαραιτήτως ἢ ἔπρεπε νὰ πλεῦσῃ ἕως τὸν τόπον ἔπου τὸ πρᾶγμα εὐρέθη, ἢ κατὰ περίεσσιν νὰ τὸ ἀκούσῃ ἀπὸ τοῦ κατὰ περίεσσιν καὶ αὐτοὺς ἀκουσαντας· τὴν σήμερον ὅμως αἱ ἐφημερίδες εἶναι ἡ κοινὴ ἀποθήκη ὅλων τῶν νέων ἐφευρίσεων καὶ ἐκαφελῶν εἰδήσεων. Πρὸ ὀλίγου τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἐδιδάσκοντο καὶ ἐπιτόμως καὶ πολυδαπάνως, ὁ Λαγκασέρος ὅμως εὐκόλυνε τὴν μέθοδον, καὶ τὴν σήμερον ἄνθρωποι ἐβδομήντη καὶ ἑγδοήντη χρόνον ἔμαθον εὐκολώτατα καὶ ἀναγινώσκουσι τὰ θεῖα βιβλία. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ συνάξωμεν ἀπὸ τὰ ρηθέντα; ὅτι αἱ μέθοδοι τελειοποιῦνται καθ' ἐκάστην, ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα ἐκείνο, „σοφὸν ὁ χρόνος“, καὶ ὅτι ὅσοι ἐναντιῶνονται εἰς τὰς δοκιμασμένας ταύτας μεθόδους κἀμνονοῦσι κἀκίμα, διότι ὄχι μόνον εἰς τοὺς νέους γίνονται πρόσκοιμα κἀμνοντές τους νὰ κοπιάζωσι ματαίως μὲ μεθόδους καὶ τρόπους δυσκολωτάτους, καὶ οὕτως τρομάζοντες τοὺς περισσοτέρους, καὶ ἀποκαταραίνοντες αὐτοὺς λειποτάκτας τῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ εἰς ταυτοὺς ἀληθινῆν ἐντροπήν προξενοῦσιν. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἐντροπὴ τὸ νὰ

μήν ἠξέυρω τί ἀγνοῶσιν εἰς τὸν καιρὸν μου, ἀλλ' ἐντροπή μεγάλη καὶ θεοδδέλυτος τὸ νὰ ἐναντιωθῶ, ἀφ' οὗ εὐρεθῆ καὶ κριθῆ τούτο κοινῇ ἀφέλιμον. Διὰ τὰ ἀφαιρεθῆ λοιπὸν ἐκ μέσου ἢ ἀπὸ τῶν μεθόδους δυσκολία καὶ ἀργοπορία, τὰς ἐπιφελεστέρας καὶ συντομωτέρας ὕσας ὁ χρόνος εὐρε πρέπει εὐλικρινῶς καὶ μετὰ προθυμίας νὰ ἐναγκαλιζώμεθα, καὶ τοῦτο θέλει εἶναι ἡ κοινὴ φροντίς τῶν τε ἐπιτρόπων τῶν κοινῶν παιδευμάτων καὶ τῶν διδασκάλων. Τὸ δὲ δευτέρου ἐμπόδιον τὸ ἐκ τῶν βιβλίων πάλαι μὲν ποτὲ ἦτον μέγιστον, ἐπειδὴ ἐχρειάζετο τὴν ἀπαραίτητον ἀτυγραφήν ἢ ὁποῖα ἐφθίρει τὸν καιρὸν τῆς μελέτης· τὴν σήμερον ὅμως ὁ τύπος καὶ εὐκόλυς, καὶ ἠύξησεν τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν βιβλίων. Μ' ὅλον τοῦτο τὸ γένος μας ἀκόμη, καὶ ἄς τὸ ὁμολογήσωμεν διὰ τὰ ἀρθῆ καὶ τοῦτο τὸ ἐμπόδιον, τὸ γένος μας λέγω, καὶ μάλιστα ἐδοῖ ἢ Ἀδριανούπολις ἀκόμη δὲν ἀπύλαυσεν τὴν πρέπουσαν ὠφέλειαν, οὔτε πολλὰ βιβλία εὐχρηστὰ ἔχομεν, οὔτε ἡμεῖς ἐδοῖ τὰ ὀλίγα εὐρισκόμενα γνωρίζομεν· ἀλλὰ ὑποθέτοντες καὶ νὰ διαρῶσαμεν τοῦτο τὸ ἄτοπον, γνωρίζετε βέβαια ὡ φίλοι συμπολίται, ὅτι μὲ τὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς καὶ δύο βιβλίων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προκόψῃ ὡς πρέπει ὁ ἄνθρωπος, μάλιστα τούναντιον εἶναι παρατηρημένον ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ἐνὸς μόνου βιβλίου κάμνει τὸν ἄνθρωπον προπετέερον· ὅθεν καὶ τὸ ἀξείον ἐκεῖνο, Ἔϋσαι ἡμῶς Κύριε ἀπὸ τὸν πονηρὸν, καὶ ἀπὸ ὅποιοι ἀνέγνωσεν ἐν μόνου βιβλίου". Ταῦτα λέγων δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι πολλοὶ μὲ ὀλιγότατα βοηθήματα βιβλίων ἐφθασαν εἰς βαθμὴν παιδείας ἀξιολογου, μάλιστα ἐγὼ γνωρίζω ἕνα τῶν τοιούτων· θέλω ὅμως νὰ προσθέσω ὅτι τὰ τοιαῦτα πνεύματα ἔζησαν εἰς τὴν φύσιν των εἰμὲν εἶχαν καὶ τὸ εὐμέθόδον εἰς τὴν παιδικὴν μάθησιν, καὶ εὐπορίαν βιβλίων παντὸς εἶδους εἰς τὰς μελέταστων, ἠθέλαν εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερον, ἀφ' ὅ,τι ἡμεῖς τὴν σήμερον τὰ θαυμάζομεν. Ὁ ἀριθμὸς λοιπὸν τῶν χρησίων βιβλίων εἶναι ἀναγκαῖος εἰς ὅν, τίνα θέλει νὰ λάβῃ παιδείαν ὀρθὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι καὶ δύσκολον καὶ περιττὸν ἴσως εἰς καθ' ἕνα ἕκαστον σὺναξις πολλῶν βιβλίων, ἐπενοήθησαν αἱ κοινὰ βιβλιοθήκαι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ καθεὶς δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τὰ χρειαζόμενα εὐκόλως, ὁ ἱερεὺς ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἱερασύνην του καὶ εἰς τὸ ποιῆμιον ὅ,που ὁ θεὸς τὸν ἐνεπιστάθη, ὁ πεπαιδευμένος ὅσα τὸν ὠφελοῦσι, καὶ ὁ ταχύντης ὅσα

τὸν χρησιμεύουσι, Μίσγη ἐμπόδιον μᾶς εἶναι εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς βιβλιοθήκης, φθάνει τὸ νὰ θέλωμεν καὶ οἱ πόροι εἶναι ἑτοιμοί· ὑποθέτοντες ποσότητά τινα ἀναγκαῖαν εἰς τοιαύτην συλλογὴν, εἰ μὲν ἡ πολιτεία ὄλη ἐδύνατο νὰ πληρῶν πολλοσὺν μένον αὐτῆς καὶ ὄχι περισσότερον τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον ἐπὶ τούτῳ, ἀπὸ 40 χρόνους· καὶ ἐδοῖ ἠθέλαμεν ἔχει τὴν σήμερον τὴν καλλίστην τῶν ἀναγκαίων βιβλιοθηκῶν. Ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους τῶν πατέρων μας, καὶ τῶν πάππων μας, ὡν τὸ μνημόσυνον εἶναι αἰώνιον, περὶ τοιούτων πραγμάτων ἐλίγος ἐγένετο λόγος, ἔτε ἀνθρώπος ἴσως εἶχαν νὰ τὲς παρακινήσωσιν εἰς τὰ τοιαῦτα. Τώρα ὅμως, ὡ φίλοι συμπολίται, ἐπειδὴ εὐτυχῶς καὶ προαιρέσει καὶ προτροπῇ ἀρχίσετε τὰ καλά, κάμτε ἐν καιρῷ καὶ περὶ τούτου μίαν σκέψιν, καὶ εἴθε βέβαιοι ὅτι μετὰ σαραντα καὶ πενήντα χρόνους ὄλοι θέλουσι σᾶς μικαρίζει· μετὰ 40 ἔτη ἢ 50 ἔσσω καὶ 100· τὸ καλὸν εἶναι αἰώνιον καὶ γίνεται διὰ τοὺς αἰῶνας· ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος δὲν ἐξετάζει ποτὲ ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ ἀπὸ τὸ πραττόμενον, μόνον τί κάμνει κατ' ὁ καλοῦ καὶ τὸ προσφέρει εἰς τοὺς ὁμοίους ἀδελφούς καὶ ἀπογόνους, ἔσω καὶ μετὰ αἰῶνας, ἀφίπων τὸ ὄνομά του ἀθάνατον. Καὶ οὕτως ἐγὼ ἤκουσα νὰ ἐνθυμῶνται ἐκείνους ὅ,που ἐρύττουσαν τριγύρου εἰς ἕνα θεῖον ναὸν, δάσος εὐσκυφύλλων δένδρων, ὑποκάτω τῶν ὁποίων τὰ τέκνα των καὶ οἱ ἀπόγονοὶ των συναζόμενοι ἐν καιρῷ θέρους τοὺς ἐμακάριζαν μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης.

Εἶναι δυστυχῶς καὶ ἄλλα ἐμπόδια εἰς τὴν παιδείαν, ὅσων αἱ συχναὶ καὶ κατ' ἀρέσκειαν ἀλλαγαὶ τῶν διδασκάλων ἐπὶ ὁποιαδήποτε προφάσει, αἱ ἀκαταστασίαι προερχόμεναι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, αἱ ταρχαὶ τῶν σχολείων εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων. Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον σχολεῖον θέλει φερεσθαι ἀνώτερον, ἐλπίζω, τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀπευκταίων μεταβολῶν, καὶ θέλει μένει ἀπὸ ταύτην τὴν ἐποχὴν διὰ παντὸς ἀκλόνητον ὑποκάτω τῆς κραταιᾶς χειρὸς τοῦ ὕψιου εἰς κοινὸν ὄφελος, ὄχι μόνον τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τῶν πέριξ τῆς εὐδαίμονος ταύτης ἐπαρχίας. Καὶ τοιούτου εὐχνητέτο, ὡ Παναγιώτατε πάτερ, γέννημα, θρέμμα καὶ σεμνὸν καύχημα ταύτης τῆς μεγαλοπρεποῦς πόλεως, καὶ παῖδμα ἱερόφυτον ταύτης τῆς σχολῆς. Καὶ σὺ, ὡ Σεβασμιότατε Ἱεράρχα, εἰς ἐν ἡ θέλα πρόνοια κατ' εὐχὴν, καὶ ἐπὶ κοινῇ

ἀσφελεία, ἐνπιπευθή τὸ ἡμέτερον ἐκκλησιαστικὸν πλῆρωμα, ἀμφοτέρωθεν σφοδρὰ ποιμένες, καὶ τῶν θείων μυσαρωγῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ζωντανοὶ καὶ ἐνδοχοὶ τύποι, εὐχρηστέα καὶ εὐλογήσατε τὸ νόον τοῦτο κατάστημα, ἵνα ἐξ αὐτοῦ ὡς ἐκ θείας λυχνίας διαδοῖται εἰς τοὺς χριστιανοὺς τὸ φῶς τῆς εὐσεβείας, καὶ πάσης ἄλλης μαθήσεως καθαρῶν, καὶ μὴ κατὰ παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς παραγγέλλει τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, κατὰ Χριστόν. Σεῖς δὲ, ὡς ἐντιμώτατοι κληρικοὶ, Δημογέροντες, Γέροντες, ἑλλογιμώτατοι ἐπίτροποι τῆς κοινῆς παιδείας, ἔσοι ἄλλοι ἠξιώσατε νὰ ταρκευθῆτε εἰς τὴν σύναξιν ταύτην, κρατῦνατε μὲ προθυμίαν τὰ σχολεῖα, ὄντες βέβαιοι ὅτι μὲ τοῦτο κίμνυτε τὸ μέγιστον καλὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους σας. Καὶ σεῖς, ὡς νέοι, ἢ γλυκεῖα φρουρῆς καὶ ἐλπίς τῶν φιλομαθῶν γενεῶν σας, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς σφραγίσαντες τὸν λόγον μου μὲ ἀδελφικὴν ἀγάπην, καὶ σῆς ἀφιερῶν μέρους τῆς ἰκανότητός μου ἐπ' ἐλπίδι βελτιώσεως, ἐνθυμεῖσθε πάντοτε ταύτην τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν αἰδέσιμον ταύτην συνάθροισιν, καὶ παραδέσσετε ἀπὸ σῶμα εἰς σῶμα δι' αἰῶναιον μνήμην καὶ μακαρισμὸν εἰς τὰς ἐπαρχομένας γενεὰς τὰ ὀνόματα τῶν παρακινήσαντων, συνεργησάντων καὶ ἐπιστατήσαντων εἰς τὸ κοινὸν τοῦτο καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Καὶ σὺ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, παροχεῦ τῶν φώτων, ὁ φωτίζων πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, εὐδόκησον εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν λόγων μου καὶ κατάγραφον τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὸ βιβλίον τῶν ζώντων ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

Ἐξεδόκαμεν πρὸ πολλοῦ εἰς τὸν Δ. Ἐρμῆν δύο γράμματα τῆς ἐν Ἰασίᾳ κυρίας Βασιλικῆς Νικολάου ἐκ πατρίδος Σιατίσις, ἐν πρὸς τὸν τότε Παναγιώτατον ἡμῶν Πατριάρχην, καὶ ἄλλο πρὸς τοὺς Προεσώτας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐμπορικοῦ Σώματος τῶν Γραικῶν, κατὰ τὰ ὅποια εἶχεν ἀποφασίσαι ἢ φιλογενῆς αὕτη Ἑλληνὶς νὰ ἀνορθώσῃ τὴν ἐν τῇ πατρίδι αὐτῆς Ἑλληνικὴν σχολὴν, καὶ δι' αὐτὸ τὸ τέλος τὴν εἶχε προκρίσει μὲ 40 περίπου χιλιάδων γροσίων κεφάλαιον ἐκ κληρονομίας ἐνὸς προαποθανόντος ἀδελφοῦ τῆς (ἴδε Δ. Ἐρμῆν τοῦ 1817 ἔτους, Ἄρ. 5, Σελ. 90 ἕως 96). Τότε νύχθη

μεθα νὰ κηρύξωμεν ὅσον οὕτω τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τοῖς γράμμασιν ἐκείνοις διατακτομένων, καὶ τότε ἀναγγέλλομεν μὲ χαρὴν μας, ὅτι ἢ πρὸ πολλοῦ παρὰ τῶν φιλομουσῶν Σιατισίων ἐπιθυμουμένη σύστασις αὐτῆς τῆς σχολῆς καταρτάθη τέλος πάντων διὰ τῆς ἀνωτέρω γενναίας συνδρομῆς, καὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ προσασίας τῶν φιλογενῶν ἐπιτρόπων, καὶ τῶν ἄλλων συμπολιτῶν τῆς πόλεως Σιατίσις (*). τὴν χαροποιῶν δὲ ταύτην εἰδησίην μαυθάνομεν ἀπὸ γράμματα τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίσις κυρίου Ἰωαννίου καὶ τῶν βιβέντων ἐπιτρόπων πρὸς τὸν ἐδῶ φιλογενῆ συμπατριώτην αὐτῶν κύριον Ἰωάννην Μανούσῃν, ὅστις προθύμως μᾶς ἤφησε νὰ τ' ἀναγνώσωμεν διὰ νὰ κηρύξωμεν τὰ ἐν αὐτῆς οὐσιώδη. Οὕτω λοιπὸν ὅς κόποι τῆς εὐγενεοῦς ἐκείνης Ἑλληνίδος Βασιλικῆς ἔχι μόνον δὲν ἐματαιώθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀξίως ἀνταμείβονται ἀπὸ τοὺς εὐγνωμονας καὶ εὐαισθητοὺς Σιατισεῖς, ὅτινες πρὸς ἔπαινον καὶ μνήμην αἰώνιου τῆς εὐεργετιδῆς, τῆς διὰ τὸ ἀναληθὲν ἱερὸν σχῆμα ἐπονομασθείσης Βαρβάρας, διάρρισαν νὰ γίνεται κατ' ἔτος μονακλικήσια κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας. Κατὰ δὲ τὴν λαμπρὰν ἑορτὴν τῆς ἀνακαινίσεως τῆς σχολῆς ἔγινεν ἱερὰ λειτουργία παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιερέως, καὶ πανταχόθεν συνέδραμαν ἐνθουσιῶντες ὅλος ὁ λαὸς τῶν Σιατισίων εἰς τὸν ἱερὸν τόπον, ὅπου ἐμνημνεύθησαν καὶ ἐμακαρίσθησαν παρὰ πάντων τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν τῆς σχολῆς, καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀειμνήσου κυρίας Βασιλικῆς. Κατ' αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν ἐξε-

(*) Κατάλογος τῶν συνδρομητῶν τῆς σχολῆς.

- « Οἱ ἐξ ἀρχῆς κτίτορες καὶ θεμελιωταὶ τῆς σχολῆς.
- « Ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει προκατόχος ἡμῶν κύριος Νεόφυτος, γρόσια 2000.
- « Ἡ ἐν Ἰασίᾳ κυρία Βασιλικὴ Νικολάου, τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου ἀντιδάλφου αὐτῆς Γεωργίου.
- « Ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖνος Δούκα Κατλῆ Μιχαήλ, γρόσια 1300.
- « Ὁ μακαρίτης Γεώργιος Ἀβξουπάδης, τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ.
- « Ὁ τιμιώτατος κύριος Νεοῦμ Δημητρίου Σιατισεῦς, δέκα σῶματα Γραμματικῆς Ζαχαριῶδου.
- « Γεώργιος Πασχάλης, Παναγιώτης Μιχαήλ, Πύρρατιος, καὶ οἱ ἐνταῦθα ἐντιμώτατοι ἐπίτροποι καὶ πολλοὶ ἐνεργησάντες καὶ συνεργῶντες λόγοι καὶ ἔργα εἰς τὴν σχολὴν.

φώνησεν ὁ διδάσκαλος τῆς σχολῆς κύριος Ἀργύριος τὸ ἀκούου-
λουθον λογιδριον, ἐκδιδόμενον τοῦτου, οἷον εἶναι τὸ χειρόγραφον.

ΛΟΓΙΔΡΙΟΝ.

Ἐγκωμιαζομένου δικαίου, εὐφραυθήσονται
λαοί!

„Σήμερον ἐπληρώθη καὶ εἰς ἡμᾶς, Πανιερώτατε καὶ Θεο-
πρόεσπιτε ἡμῶν αὐθέντα καὶ δεσποτα, εὐλαβέεσσι Ἱερεῖς,
ἐπιτότοι κληρικοὶ, τιμιώτατοι πραγματευταὶ καὶ πᾶσα
τῶν ὀρθόδοξων Χριστιανῶν ἡ ὀμνήγουρις! σήμερον ἐπληρώθη καὶ
εἰς ἡμᾶς τὸ σοφὸν τοῦτο τοῦ Σολομῶντος βήτον. „Ἐγκωμια-
ζομένου δικαίου, εὐφραυθήσονται λαοί“. Ἐκηρύχθη ἡ χρονικὴ
κατὰ τὸ χροῖος μας μονεκλησια πρὸς ἐγκώμιον καὶ μνήμην
αἰώνιον τῆς εὐεργέτιδος ἡμῶν κυρίας Βασιλικῆς, καὶ συνή-
χθη μετ' εὐφροσύνης παιδρὸν ὄλου τὸ τῆς Σιατίσης ὀρθόδοξου
πλήρωμα. Ἐπληρώθη, βλέπω, ὁ περικαλλῆς οὗτος καὶ εὐρύ-
χωρος, Ἱερὸς ναὸς τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ὡσεὶ μη-
κέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· πᾶν μένος, καὶ πᾶσα
ἡλικία συνέδραμον ὀρθομαθῶν, φιλοτιμούμενοι νὰ δεῖξουν
μὲ τὴν φαινομένην παρουσίαν τῶν σωμάτων τους τὴν ὀφειλο-
μένην εὐγνωμοσύνην τῆς καρδίας τους· ἀντιχοῦν τὰ Ἱερὰ τσί-
χη τοῦ Θεοῦ τοῦτου ναοῦ ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἴσσηματα· αἱ
μελωδίαὶ προσβαίνουσαι γίνονται ἰσχυρότεραι, ὡς καὶ ἐπὶ Μωϋ-
σέως ποτὲ αἱ οὐράνιαι ἐκείναις σάλπιγγες, Ἀρχιερεὺς ὀμοῦ,
Ἱερεῖς ἱεροπρεπῶς καὶ λαμπρῶς ἡμιασμένοι περιεσπράπτουσι
τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ μετὰ πάσης μελωδικῆς ἁρμονίας τὸν τρι-
σάγιον ὕμνον ἀναμέλπουσιν. Ἀναγνῶσαι ἀναγινώσκουσι κα-
λοφώνως τὰ ἀποστολικά παραγγέλματα, καὶ Ἱεροδιάκονοι εὐαγγε-
λιζόνται εὐσεβοφρόνως τὰ εὐαγγελικά κηρύγματα. Καὶ ἂν
εἰς ὄλας τὰς ἱερὰς τελετὰς τῆς ἀγίας ἐκκλησίας μας συμπα-
ρασκευαῖται ἄγγελοι (καθὼς καὶ εἶναι τῆ ἀληθεία, καὶ ἀδιστά-
κτως πιστεύομεν) καὶ συνδιακουῶσι, καὶ συλλειτουργῶσι,
καὶ συμπροσφάρωσι τὰς πρὸς τὸν οὐράνιον Θεὸν καὶ Πατέρα,
λατρίας καὶ ἱεσίας μας, ὡς διακονικὰ πνεύματα, συνευ-
φραίνονται καὶ αὐτοὶ βέβαια σήμερον, καὶ μὲ πολλὴν προθυ-

μίαν προτομιάζουσι τοὺς οὐρανίους σεβάνους, μὲ τοὺς ὀποίους
ἔχει νὰ σεψῇ ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς τὴν βείμνησον βασιλικὴν
τὴν εὐεργέτιδα, καὶ κτίτορα τοῦ σχολείου μας, καὶ ὄλους
ὀμοῦ τοὺς φιλοκαλοὺς καὶ φιλογενεῖς, ὅσοι ἔργῳ καὶ λόγῳ
συνεργήσαν καὶ συνέτρεξαν καὶ συνεργούσι καὶ συντρέχουσιν
εἰς τὴν καλὴν σερέωσιν, καὶ τὴν εὐκατάστατον κατάστασιν τοῦ
θεαρέσου τοῦτου καὶ κοινωφελούς πράγματος καὶ ὀνόματος.
Συναρπαγμένοι λοιπὸν καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν πάγκοινον ταύτην
χαρὰν, ἀνέβηκα εἰς τούτην τὴν Ἱερὰν καὶ θείαν τοῦ ναοῦ πε-
ριωπὴν, καὶ βλέπωντας πανταχόθεν τὸν ἀλλεπάλληλον κυμα-
τισμὸν τοῦ λαοῦ, τὴν εὐρυθμίαν τοῦ βήματος, τὴν εὐκο-
σμίαν τοῦ κλήρου, τὴν εὐταξίαν τῶν χορῶν καὶ τὴν ἁρμονι-
κὴν συμφωνίαν ἀπάσης ὀμοῦ τῆς ἐκκλησίας, ἔγινα ὄλος
ἐκθαμβος· μὲ ἐφυγεν ἀπὸ τὸ εὖμα ἡ γλώσσα καὶ ἐμελλον
νὰ διαμείνω σχεδὸν καὶ ἄλαλος, ἂν αὐτὴ ἡ ἴδια μου ἄπορία
καὶ ἐκπληξίς δὲν ἤθελε μὲ ἀναγκάσει νὰ ἐκφωνήσω μὲ φωνήν·
„Αἰωνία ἡ μνήμη τῆς βείμνης καὶ ἀξιεπαίνου εὐε-
ργέτιδος ἡμῶν κυρίας Βασιλικῆς· αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ μακα-
ρίτου ἀταδέλλου αὐτῆς Γεωργίου, καὶ τῶν γουεῶν αὐτοῦ·
„αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἀξιομνημονεύτων καὶ ἀξιεπαίνων ἁ-
„δρῶν τῶν συνεργησάντων, καὶ συνεργούντων εἰς τὴν καλὴν
„οἰκονομίαν τοῦ κοινωφελούς καὶ θεαρέσου εἰς τὴν σχολὴν
„τῆς Σιατίσης ἀφιερώματος“. Ἀλλὰ διὰ νὰ φανῇ καὶ ἡ ἐκ-
φώνησίς μου αὐτὴ δικαιοτέρα, καὶ ἡ πάγκοινος αὐτὴ πανή-
γουρις εὐλογώτερα, προσμείνατε, παρακαλῶ, εἰς ὀλίγον νὰ
μὲ ἀκούσῃτε, καὶ μὲ ὀλίγα τὰ βεβαιώσεθε. Ἄν εἶναι προσφο-
ρὰ εἰς τὸν κόσμον! ἂν εἶναι, λέγω, προσφορὰ εἰς τὸν κό-
σμον, καὶ ἡμπορῇ νὰ προσφερῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ὅσοι ἔχει εἰς
τὴν γῆν ἄρεσιν καὶ εὐπρόσδεκτον θυσίαν εἰς τὸν οὐρανόν, ἡ
προσφορὰ ὀποῦ γίνεται εἰς τὰ σχολεῖα πρὸς φῶτισμὸν καὶ
βαλτίωσιν τοῦ γένους, εἶναι ἡ πλέον εὐάρετος καὶ εὐπρόσδε-
κτος εἰς τὸν Θεόν· ἡ σύστασις τῶν σχολείων εἶναι ἡ πρώτη πη-
γὴ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἡ πρώτη βῆσις τοῦ πολιτικοῦ, τὸ
πρῶτον θεμέλιον τὸ χριστιανισμοῦ· χωρὶς τὰ σχολεῖα δὲν
ἡμπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε πολιτικός, οὔτε χριστι-
ανὸς ὁ ἄνθρωπος· διότι ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ὀλίγον
καλλιεργημένον καὶ γυμνασμένον τὸ λογικόν του μὲ τὴν
μάθησιν, διαμένει, τολμῶ νὰ εἰπῶ, ἄλογος καὶ ἀνόητος·

καὶ τὸ μαρτυροῦν αἱ παλαιαὶ Ἰσθρίαι τῶν ἀμαθῶν ἔθνων, καὶ οἱ ἄγριοι, ὅπου καὶ ὡς τὴν σήμερον εὐρίσκονται εἰς μερικὰ μέρη τῆς γῆς μὲ σχῆμα μόνον ἀνθρωπίνης μορφῆς, μὲ ζωὴν ὅμως ἀλόγωτεραν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄλογα· ὅθεν δὲν ἴσχυται, νὰ εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς τὰ σχολεῖα ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' οὔτε πολιτικός πάλιν ἴσχυται νὰ γένη χωρὶς τὰ σχολεῖα ὁ ἄνθρωπος· διὰ τὸ ἄνθρωπος χωρὶς νὰ εἶναι διδασκόμενος τὸ φυσικόν καὶ ἠθικόν δικαίωμα μὲ τὴν μάθησιν, μένει ἀναμιφθόλως ἀβερρημένος ἀπὸ τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ βῆσεις τοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος, ἢ αὐτὴ νὰ εἶναι ζωὴ κοινωνικὴ ἢ φιλόφρονος, καταστάνεται ζωὴ ἀκοινωνήτων καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ τὸ μαρτυροῦν παλαιοὶ καὶ νέοι νομοθετοῦν, ὅπου διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκδώσουν τοὺς νόμους, διὰ νὰ κάμουν εὐκοινωνήτων καὶ πολιτικὸν τὸν ἄνθρωπον. Τῶροι ἔρχομαι νὰ εἰπῶ καὶ τὸ τρίτον, τὸ ὅποιον ἴσως εἰς τοὺς περισσοτέρους δέλει φανῆ παραδόχον καὶ ἀπίθανον, εἶναι ὅμως καὶ αὐτὸ ὄχι ὀλιγώτερον πιθανὸν καὶ εὐλογον. Δὲν ἴσχυται νὰ εἶναι οὔτε χριστιανὸς χωρὶς τὰ σχολεῖα ὁ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἡ Χριστιανικὴ Θεοσκοπία ἀγκαλιὰ καὶ εἶναι ὅλη Θεία, καὶ ἀποτελέσμα τῆς Θείας χάριτος, λέγεται ὅμως καὶ ὀρθοδοξία (καθὼς καὶ εἶναι τῆ ἀληθεία) καὶ χρειάζεται τὴν ἀκριβῆ ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν καὶ κατήχησιν, καὶ οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ὀρθόδοξος χριστιανὸς ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν ἴξῃ τὰ ὀρθὰ καὶ Θεόπνευστα δόγματα τῆς κοινῆς ἡμῶν [Μητρὸς, τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὅπου περιέχονται εἰς τὰ Ἱερὰ βιβλία τῆς Θεοπνεύτου γραφῆς· καὶ ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ Ἱερὰ καὶ ἅγια βιβλία εἶναι συνθεμένα εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν παλαιὰν γλῶσσαν τῶν προγόνων μας, καὶ δὲν ἴσχυται οὔτε ἀκροατῆς νὰ τὰ εὐνοήσῃ χωρὶς νὰ γυμνασθῇ ὀλίγον εἰς τὴν σχολὴν, οὔτε ἐξηγητῆς νὰ τὰ ἐξηγήσῃ χωρὶς νὰ διδαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα τὴν Ἑλληνικὴν· διὰ τοῦτο λέγω καὶ ἐγὼ τολμηρῶς, ὅτι χωρὶς σχολεῖα καὶ μάθησιν, δὲν ἴσχυται νὰ εἶναι οὔτε χριστιανὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ μοι τὸ μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων· πᾶς πιστεύουσιν, οὐκ οὗτος κηρύσσοντος! ἢ οὐκ ἴσχυται νὰ πιστεύσῃ καὶ νὰ γένη ὀρθόδοξος καὶ χριστιανὸς χωρὶς διδασκαλίαν, καὶ μάθησιν ὁ ἄνθρωπος· αὐτὸ τοῦτο μοι τὸ βεβαιώνει πρὸ πάντων μάλιστα καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπου προσάζει ἀποφασιστικῶς· ἐρευνάτε τὰς γραφάς· καὶ τοῦτο τὸ

ἐρευνάτε, δὲν σημαίνει βίβλια ἄλλο, παρὰ νὰ ἀναγινώσκωμεν τὰ Ἱερὰ βιβλία, καὶ νὰ καταλαμβάνωμεν ἐν τ' αὐτῷ καὶ τὰ νοήματα, ὅπου εἰς αὐτὰ περιέχονται· ὅτι ὅμως τὰ Ἱερὰ ταῦτα βιβλία, οὔτε νὰ τὰ ἀναγινώσκωμεν, μαυθάνωμεν, οὔτε νὰ τὰ καταλαμβάνωμεν ἴσχυται· χωρὶς τὴν γύμνασιν τῶν σχολείων, καὶ τὴν μάθησιν, εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι, καὶ τυφλῶ κατὰ τὴν παροιμίαν δῆλον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ ἡμῶν Μητὴρ, ἡ Ἁγιοτάτη τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ μὲ Πατριρχικὰ καὶ Συνοδικὰ γράμματα, ὄχι μόνον εἰς τὴν μάθησιν μᾶς παρακινεῖ ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ὁμοιοῦς καὶ ὀρθῆς διδασκαλίας μᾶς ὀδηγεῖ, καὶ μᾶς παραγγέλλει νὰ αἰχμαλωτίζωμεν πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ νὰ ἀποδεικνύωμεν τοὺς μαθητάς μας χριστιανούς ἑλληνίζοντας εἰς τὴν φράσιν, καὶ Ἑλλήνας χριστιανίζοντας εἰς τὰ δόγματα καὶ εἰς τὰ ἦθη καὶ εἰς τὸν βίον, τὰ ὅποια ἀκολουθοῦμεν καὶ ἡμεῖς ὡς γνήσια τέκνα αὐτῆς τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ μεταχειρίζομεθα τὴν παράδοσιν τῶν γραμματικῶν μαθημάτων, ὄχι μόνον διὰ τὴν τέχνην τοῦ ἐρῶς λέγειν καὶ γράφειν, ἀλλὰ διὰ τὴν χριστότητα μᾶλλον τῶν ἠθῶν καὶ τὴν ἀκριβῆ κατήχησιν τῶν πατροπαράδοτων Θεῶν δογμάτων, καὶ ἐπιγράφωμεν εἰς τὰς εἰσόδους τῶν φιλοσοφικῶν, μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν ὄχι τὸ τοῦ Πυθαγόρου· Ἀγεωμέτρητος μηδεὶς εἰσίτω! ἀλλὰ τὸ τῆς ἐκκλησίας παράγγελμα· Ἀκατήχητος μηδεὶς εἰσίτω! ἐπειδὴ ἴξῃμεν, ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου, ἂν δὲν ἐρωτίζηται μὲ τὰς Θείας μαρμαρυγὰς τῆς οὐρανόθεν σοφίας, καὶ ἀποκαλύψῃς, εἶναι ἀπάτη κενὴ καὶ μωρία αὐτόχρημα, καθὼς τὴν ὀνομάζει καὶ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐεργέτις ἡμῶν κυρία Βασιλικὴ Θεῶν ζήλω κινηθεῖσα, διὰ νὰ συσῆσῃ τὴν ἐν τῇ Πατρίδι αὐτῆς ἑλληνικὴν σχολὴν, κατέφυγε Θεοπνεύτως εἰς τὴν προσασίαν καὶ ὑπερέσπισιν τῆς Ἁγιοτάτης κοινῆς ἡμῶν Μητρὸς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ εἰς αὐτήν, ὡς εἰς στερεὰν καὶ ἀσάλευτον Πέτραν ἔσισε τὰ θεμέλια τῆς σχολῆς τῆς, καὶ εἶναι διὰ τοῦτο ὄχι ὀλιγώτερον μακαριστὴ καὶ ἀξιεπίαιος, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἀδρόν καὶ πλουσιοπάροχον αὐτῆς ἀφιέρωμα.

Ὅταν λοιπὸν τὸ σχολεῖον εἶναι ρίζα καὶ ἀρχὴ, ὄχι μόνον τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ καὶ τοῦ Πολιτικοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ

τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθὼς εἶπομεν, εἶναι μὲν ὁ φανερόν, ὅτι ἡ σύστασις τῶν σχολείων εἶναι τὸ πλέον ὠφελιμώτερον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ πλέον ἀναγκαιότερον εἰς τὰς πόλεις, τὸ πλέον θεαρεστότερον εἰς τοὺς Χριστιανούς· καὶ ἡ προσφορά, καὶ βοήθεια ὅπου γίνεται πρὸς σύστασιν σχολείων, εἶναι ἡ πλέον εὐαρέστος, καὶ εὐπρόσδεκτος θυσία εἰς τὸν Θεόν· ὄθεν μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅσοι ἠξιώθησιν νὰ συνεισφέρουν εἰς τὸ κοινὸν παρόμοια ψυχοφελῆ καὶ θεαρεστά ἀφιερώματα, μακαρία καὶ τρισμακάριος ἡ εὐεργέτις ἡμῶν κυρία Βασιλική, ὅπου ἐξελέξατο τὴν ἀγαθὴν μερίδα, καὶ εὐεργέτισα τὴν πατρίδα τῆς μετὰ τὴν πλέον ἀρετὴν καὶ εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεὸν προσφορὰν τῆς· μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, καὶ οἵτινες ἄλλοι μιμηθῶσιν τὴν ἀξιομίμητον αὐτῆς προαίρεσιν καὶ συνεισφέρουν τὸ κατὰ δύναμιν ἕναος εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ πλουτισμὸν τοῦ σχολείου τῆς πατρίδος των· θέλει μνημονεύωνται βεβαίως αἰωνίως ὡς σήμερον, καὶ θέλει ἀκούσων ἐδῶ μὲν, τὸ, αἰωνία ἡ μνήμη, ἐκεῖ δὲ τὸ, εὖ δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὸ, ἐπὶ ὀλίγων ἢς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε κατεσχῆσω, εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.

Μετὰ τὴν ἀποτύπωσιν τοῦ Ἑρμοῦ λαμβάνομεν ἄργα τὴν ἀκόλουθον ἐνὸς τῶν φιλοτάτων ἡμῶν ἀνευθύμων συναργατῶν ἐπιστολὴν, γέμουσιν ἀπὸ νέας τερπνῆς ἀγγελίας καὶ γλυκῆς αἰσθήματα, διὰ τῆς κοινοποιήσεως τῶν ὁποίων σπεύδομεν νὰ συνευφρανθῶμεν μετὰ τοὺς φιλοπατρίδας καὶ φιλοκάλους ἡμῶν ἀναγνώστους.

Φίλτατέ μοι κύριε Κοκκινάκη.

Ἐκ Κερκύρας 14 Ἀπριλίου, 1820.

Ἀγαθῶν μνημάτων ἀγγελος ἔρχομαι πρὸς σὲ καὶ διὰ σοῦ εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος. Πολλὰς πόλεις καὶ πολλοὺς ἀνδρας ἐδόξασεν εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁ Πατριωτισμὸς, πατροπαράδοτος κληρονομία τῶν Ἑλληνικῶν καρδιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνίκητοι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τὴν δυσκαταμάχητον ἔχθραν

λαμπρύνονται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους τοῦ σκότους μὲ ὄσα ἀνεγείρουν ἀκάματοι Τρόπαια, μὲ αὐτὰ τῆς ἐθνικῆς πτώσεως τὰ ἔρειπια· τὰ νεοφανῆ ὄμως ἔργα τῆς Πατριωτικῆς ἐλευθεριότητος τῶν Ἰθακησίων, μικρῶν μεγάλων, ἀνδρῶν καὶ Γυναικῶν ὡς ἡρωίσματα εἰς τὸ ἄκρον μεγαλοφρόνων ψυχῶν, εἶναι καὶ ὅλης τῆς χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους καὶ ὅλων τῶν ἐπαίνων καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τῆς ποπαιδευμένης καὶ φιλαυθράπου Εὐρώπης ἄξια. Πόσης ἀγαλλιάσεως καὶ εὐγνωμοῦς ἐπάρσεως γίνεται ἔθνους ὁ φιλογενὴς ὅτι βλέπει πῶς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τὸ φρόνημα, ἡ εὐχή, καὶ ἡ κραυγὴ ὅλων εἶναι ἡ παιδεία; ὅτι ὄχι μόνον οἱ λαμπροὶ τῶν μεγάλων οἴκοι, ἀλλὰ καὶ αἱ σκοτεινὰ τῶν πτωχῶν καλύδει τὰς θύρας ἔχουν εἰς ὑποδοχὴν τῶν Μουσῶν ἀνοικτάς; ὅτι ὁ πρὸς αὐτὰς διακαῆς ἔρωσ ἀρπάζει τοὺς ἦους ἀπὸ τῶν μητέρων τὰς ἀγκάλας διὰ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ εἰς τὰ σοφὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἐμπράκτως Ἕλληνας; ὅτι ὁ πλούσιος προφθάνει τὰς χρείας τοῦ γένους μετὰ τὸν πλούτου του, ὁ πτωχὸς μετὰ τὸν ὀδύου του, ἡ γυνὴ μιμεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνδρός, τὸ ἀνήλικον τέκνον τοῦ πατρός, ἡ τρυφερὰ κόρη τῆς μητρός; Οὕτως ἐχόντων καὶ προχωρούντων τῶν πραγμάτων, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ φανῇ ἡ νέα Ἑλλὰς σοφῆς μητρός σοφῆ θυγάτηρ;

Ἦυξησε ἡ καθημερινὴ αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν Σχολείων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ πολλὰ βραδύνει ἐξ ἀνάγκης ἡ πρόοδος τῆς γενικῆς ὠφελείας, διὰ τὴν ἔλλειψιν πανδιδασκαλείου, τὸ ὅποσον ἔχον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἱκανὸν ἀριθμὸν φιλοπόων ἀνδρῶν εἰς πᾶσαν ἐπισημὴν ἐξησκιμένων, καὶ πλούσιον ἀπ' ὅσα ἡ διάδοσις τῶν ἐπισημῶν χρειάζεται, μόνον δύναται νὰ καταρθῶσῃ τὸ μέγα τοῦ ἀναφωτισμοῦ ἔργον. Ἡ Ἑπτανήσος Ἰουικὴ Πολιτεία πρὸ χρόνων πολλῶν ἐμελέτησε τὴν σύστασιν τοιοῦτου Μουσσοτροφείου, ἀλλ' αἱ ἀνωμαλῖαι τῶν καιρῶν τὴν ἐμπόδισαν. Καλὴ τύχη τῶρα ὁ κοινοφελέςατος τοῦτος σκοπὸς ἐγγίξει τὴν ἐκδοσίν του. Γεώργιος ὁ Δ' βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ προστάτης τῶν Ἰουικῶν Νήσων ἐπέββαλεν εἰς τὴν Πανιόνιον Βουλὴν ὡς μέγαν πρόεδρον τοῦ Πατριωτισμοῦ (ἡ ὁποία καὶ ἐψήφισε) τὸν Κόμητα Γουίλφορδ, πασίγνωστον διὰ τὰς ἀδράς του δαπάνας, τὴν ἀκοίμητον καὶ πατρικὴν φροντίδα, τὸν ἀκάματον ζῆλον εἰς ὠφέλειαν τοῦ

τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθὼς εἶπομεν, εἶναι αὐτόθεν φανερόν, ὅτι ἡ σύσσεισις τῶν σχολείων εἶναι τὸ πλέον ὠφελιμώτερον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ πλέον ἀναγκαιότερον εἰς τὰς πόλεις, τὸ πλέον θεαρεστότερον εἰς τοὺς χριστιανούς· καὶ ἡ προσφορά, καὶ βοήθεια ὅπου γίνεται πρὸς σύσσεισιν σχολείων, εἶναι ἡ πλέον εὐάρετος, καὶ εὐπρόσδεκτος θυσία εἰς τὸν Θεόν· ἄθεν μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅσοι ἠξιώθησαν νὰ συνεισφέρουν εἰς τὸ κοινὸν παρόμοια ψυχωφελῆ καὶ θεαρεστά ἀφιερώματα, μακαρία καὶ τρισμακάριος ἡ εὐεργέτις ἡμῶν κυρία Βασιλική, ὅπου ἐξελέξατο τὴν ἀγαθὴν μερίδα, καὶ εὐεργέτησε τὴν πατρίδα τῆς μετὰ τὴν πλέον ἀρετὴν καὶ εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεὸν προσφορὰν τῆς· μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, καὶ οἵτινες ἄλλοι μιμηθοῦν τὴν ἀξιολίμικτον αὐτῆς προαίρεσιν καὶ συνεισφέρουν τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστος εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ πλουτισμὸν τοῦ σχολείου τῆς πατρίδος των· θέλει μνημονεύονται βεβαίως αἰωνίως ὡς σήμερον, καὶ θέλει ἀκούσων ἐδῶ μὲν, τὸ, αἰώνια ἡ μνήμη, ἐκεῖ δὲ τὸ, εὐ δοῦλε ἀγαθὴ καὶ πιστὴ, ἐπὶ ὀλίγων ἡς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε κατωχίσσω, εἰσελλε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.

Μετὰ τὴν ἀποτύπωσιν τοῦ Ἑρμοῦ λαμβάνομεν ἀργὰ τὴν ἀκόλουθον ἐνὸς τῶν φιλοτάτων ἡμῶν ἀνωμόμων συνεργατῶν ἐπιστολὴν, γέμουσαν ἀπὸ νέας τερπνῆς ἀγγελίας καὶ γλυκεῖα αἰσθημάτων, διὰ τῆς κοινοποιήσεως τῶν ὁποίων σπεύδομεν νὰ συνευφρανθῶμεν μετὰ τοὺς φιλοπατρίδας καὶ φιλοκάλους ἡμῶν ἀναγνώστους.

Φιλατέ μοι κύριε Κοκκινιάκη.

Ἐκ Κερκύρας 14 Ἀπριλίου. 1820.

Ἀγαθῶν μνηυμάτων ἀγγελος ἔρχομαι πρὸς σὲ καὶ διὰ σοῦ εἰς ἅλῃ τὸ Ἑλληνικὸν γένος. Πολλὰς πόλεις καὶ πολλοὺς ἀνδρας ἐδόξασεν εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁ Πατριωτισμὸς, πατροπαράδοτος κληρονομία τῶν Ἑλληνικῶν καρδιῶν, αἱ ὅποια ἀνίκητοι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ Δαίμονος τὴν δυσκαταμάχητον ἐχθραν

λαμπρύνονται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους τοῦ σκότους μετὰ σα ἀνεγείρουν ἀκάματοι Τρόπαια, μετὰ αὐτῆς ἐθνικῆς πτώσεως τὰ ἐρείπια· τὰ νεοφανῆ ἔργα τῆς Πατριωτικῆς ἐλευθεριότητος τῶν Ἰθακησίων, μικρῶν μεγάλων, ἀνδρῶν καὶ Γυναικῶν ὡς ηνωρίσματα εἰς τὸ ἄκρον μεγαλοφρονῶν ψυχῶν, εἶναι καὶ ὅλης τῆς χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους καὶ ὅλου τῶν ἐπαίνων καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τῆς πεπαιδευμένης καὶ φιλανθρώπου Εὐρώπης ἄξια. Πόσης ἀγαλλιᾶσεως καὶ εὐγενοῦς ἐπάρσεως γίνεταί ἔθνους ὁ φιλογενὴς ὅτι βλέπει πῶς εἰς ἅλῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τὸ φρόνημα, ἡ εὐχὴ, καὶ ἡ κρυψὴ ὄλων εἶναι ἡ παιδεία; ὅτι ὄχι μόνον οἱ λαμπροὶ τῶν μεγάλων οἴκοι, ἀλλὰ καὶ αἱ σκοτεινὰ τῶν πτωχῶν καλύβαι τὰς θύρας ἔχουν εἰς ὑποδοχὴν τῶν Μουσῶν ἀνοικτάς; ὅτι ὁ πρὸς αὐτὰς διακαῆς ἔρωσ ἀρπάζει τοὺς υἱοὺς ἀπὸ τῶν μητέρων τῆς ἀγκάλας διὰ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ εἰς τὰ σοφὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἐμπράκτως Ἑλληνας; ὅτι ὁ πλούσιος προφθάνει τὰς χρείας τοῦ γένους μετὰ τὸν πλοῦτον τοῦ, ὁ πτωχὸς μετὰ τὸν ὀδολόν του, ἡ γυνὴ μιμεῖται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνδρός, τὸ ἀνήλικον τέκνον τοῦ πατρός, ἡ τρυφερὰ κόρη τῆς μητρός; Οὕτως ἐχόντων καὶ προχωρούντων τῶν πραγμάτων, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ φανῆ ἡ νέα Ἑλλὰς σοφῆς μητρός σοφῆ θυγάτηρ;

Ἡυξήσε καὶ καθημερινῶς αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν Σχολείων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ πολλὰ βραδύνει ἐξ ἀνάγκης ἡ πρόσδος τῆς γενικῆς ὠφελείας, διὰ τὴν ἔλλειψιν πανδιδασκαλείου, τὸ ὅποιον ἔχον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἑαυτὸν ἀριθμὸν φιλοπόων ἀνδρῶν εἰς πᾶσαν ἐπισημὴν ἐξησημένων, καὶ πλουσίων ἀπ' ὅσα ἡ διάδοσις τῶν ἐπισημῶν χρειάζεται, μόνον δύναται νὰ καταρθώσῃ τὸ μέγα τοῦ ἀναρωτισμοῦ ἔργον. Ἡ Ἰπτανύησις Ἰουικῆ Πολιτεία πρὸ χρόνων πολλῶν ἐμελέτησε τὴν σύσσεισιν τοιοῦτου Μουσσοτροφείου, ἀλλ' αἱ ἀνωμαλῖαι τῶν καιρῶν τὴν ἐμπόδισαν. Καλῆ τύχη τῶρα ὁ κοινωφελέστατος τοῦτος σκοπὸς ἐγγίξει τὴν ἑκδοσίν του. Γεώργιος ὁ Δ' βασιλεὺς τῆς Μεγάλῆς Βρεττανίας καὶ προσάτης τῶν Ἰουικῶν Νήσων ἐπέβηλεν εἰς τὴν Πανίσιον Βουλὴν ὡς μέγαν πρόεδρον τοῦ Πανεπιστημίου (ἡ ὅποια καὶ ἐψήφισε) τὸν Κόμητα Γυίλφωρδ, πασίγνωστον διὰ τὰς ἀδράς του δαπάνας, τὴν ἀκόλιμικτον καὶ πατρικὴν φροντίδα, τὸν ἀκάματον ζῆλον εἰς ὠφέλειαν τοῦ

γένους, και τὴν εἰς ὄλους κοινῶς τοὺς Ἕλληνας εὐνοϊκὴν του διάθεσιν. Ὁ Κόμης περιερχόμενος τὰς Ἰουλοὺς Νήσους εἰς βελτίωσιν τῶν ἐντοπίων Σχολείων, και παρατήρησιν ποία ἐξ αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀρμοδιωτέρα εἰς τοῦ οἰκοδομήματος τὴν ἀνάγεισιν, ἐφθασε και εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου ἐν καιρῷ τῆς ἀνδριωτάτης του ἡλικίας διέτριψεν ἱκανὸν καιρὸν τερπόμενος εἰς τὴν περιδιάδασιν τῶν Λαερτίων Κηποτόπων, τοῦ λιμένας Φρινίχου, τῆς πηγῆς Ἀρεθούσης και ὅσων ἄλλων ἀπεθανάτισεν ὁ ἀθάνατος Ψάλτης τοῦ Ὀδυσσεύς. Εὐκολωτερον νὰ αἰσθανῆς σὺ παρὰ νὰ περιγράψω ἐγὼ δύναμαι ὅσον ἐνθουσιασμὸν ἐπροξένησεν ὁ ἐρχομὸς τοιοῦτου ἀνδρῶς εἰς τοιοῦτους ἀνδρας. Περιερχόμενος ὁ Κόμης τὰ πέριξ τῆς πόλεως ἐπεθύμησε νὰ μάθῃ ἂν ἐπαλεῖτο, και διὰ πόσον, μία τερπνοτάτη ἀναφερὴς τοποθεσία περίπου 400 τετραγωνικῶν πηχῶν, πολλὰ πλησίον τῆς πόλεως κειμένη, ἐπιτηδειοτάτη εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἂν ἡ Ἰθάκη ἤθελε κριθῆ ἀρμοδία εἰς τοῦτο. Τῆς τοποθεσίας αὐτῆς τὸ ἥμισυ ἦτον κτήμα τοῦ εὐγενοῦς Κωνσταντίνου Ζαβοῦ, και τὸ ἥμισυ τῶν εὐγενῶν ἐξεδέλφων του Σπυριδωνος Ἰωάννου και ἀδελφῶν Ζαβοῦ. Οἱ φιλογενέστατοι αὐτοὶ ἄνδρες μόλις ἤκουσαν τὴν πρότασιν, ἀπαρκεινήτως τὴν ἐπρόσφεραν δωρεάν. Τὴν ἀκόλουθον αὐγὴν ὁ ζηλωτὴς τῶν καλῶν τῆς πατρίδος τῶν και τοῦ γένους ὄλου Κόμης Νικόλαος Βρετὸς Ἰπαρχος, τῆς νήσου, ἐγκαρδιούμενος και ἀπὸ τῶν ζήλων τῶν συμπατριωτῶν του Προεσῶτων ἐκήρυξεν εἰς τὴν πόλιν ὅτι ἐκρίθη εὐλογον νὰ γενῆ αὐτοθέλητος συνδρομὴ διὰ τὴν δαπάνην τοῦ Ἐπισημονικοῦ Οἰκοδομήματος, ἂν ἡ περὶ τούτου ἐκλογὴ πέσῃ εἰς τὴν νήσον τῶν, και τοιοῦτους ἀγγελιοφόρους ἐσπεῖρε ἤ, εἰς ὄλην τὴν νήσον. Κοινὴ ἀμιλλα και φιλοτιμία ἐκυρίευσσε τότε ὄλους, ἐνθουσίασε πολλὰ τὸν λαὸν και τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας, και τῶν φιλογενῶν ἀρχόντων τοῦ τόπου. Οἱ ἀγοραῖοι ἀφῆσαν τὴν ἀγορὰν, οἱ ναῦται τὰ πλοῖα, οἱ ἐργάται τὴν δίκελαν, οἱ ἔμποροι και τεχνῖται ἐκλείον τὰ ἐργαστήρια, οἱ ἐξωμερῖται ἐμβαῖνον εἰς τὴν πόλιν ἀδιακόπως και μικροὶ μεγάλοι, πτωχοὶ πλούσιοι, κληρικοὶ κοσμικοὶ ἐτρεχον σάργηδον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰπαρχου, και συγχαιρόμενοι ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ὑπεγράψοντο ἄλλοι διὰ πέτραις, ἄλλοι διὰ ἀσβέσθην, ἄλλοι διὰ πληρωμὴν ἐργατικῶν, και ὁ γυμνὸς και νησικὸς πτωχὸς ὑπέσχετο και αὐ-

τὸς τὸν ἡμεροκίματόν του. Ἐπρεπε νὰ σολίσθῃς τὰ φύλλα σου με τὰ σεβαστὰ ὀνόματα ὄλων τῶν συνδρομητῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχω πρόχειρον τὸ Ὀνοματολόγιον· ἀρκεῖ νὰ μάθῃς ὅτι τὸ κεφάλαιον τῆς συνεισφορᾶς ἐφθασεν εἰς 220 Βαρκάδαις Πέτραις, 5745 Βατζέλια ἀσβέσθην ἄφρεχον, και 9628 ἐργατικά! Νὰ ἤκουες πόσον εὐφράδῃ ἦσαν τὰ χεῖλη τοῦ ἄντος Ἕλληνος Ἰπαρχου, και τῶν δημοφρόνων του συναρχόντων! Νὰ ἔβλεπες πόσον ὁ Πατριωτισμὸς ἐφῆρεν ἐμπροσθεν ὄλων τὴν παλαιὰν δόξαν τῆς Ἰθάκης, και πᾶς ὄλοι ἐνθουσιασμένοι ἐπεκαλοῦντο εὐμενεῖς τὰς ἱερὰς σκιάς τοῦ Ἰθακοῦ και τοῦ Ὀδυσσεύς, ὅταν ἐπάρρησιάζεσθαι πρὸς τὸν μέγαν πρόεδρον τοῦ Πανεπιστημίου προσφέροντες τὰς ἀνωτέρω τῆς νήσου δωρεὰς εἰς τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τοῦ Συνταγματάρχου Ἀγγλου κυρίου Δουμά, ἐπαῖνον και τιμῆς ἀξίου διὰ τὴν πρὸς τοὺς καλοὺς Ἰθακησίους ἀγάπην του καθὼς ὄλοι ὁμολογοῦν, και διὰ τὴν εἰς αὐτὸ τὸ εὐδοξον ἔργον τῆς νήσου πολλὴν του συνέργειαν, τῆς ὁποίας ἔγινα μάρτυς αὐτάπτης ὁ ἴδιος. Με πόσῃ θερμῇ καρδίᾳ ὁ Ἰπαρχος και οἱ ἐγκριτοὶ ἐδίδον τοὺς ἀναπαυτικούς τῶν οἶκους διὰ τοὺς καθηγητὰς, εὐχαριστούμενοι νὰ ζήσουν αὐτοὶ εἰς ταπεινὰ οἰκίδια! με ποῖαν πατρικὴν ἀγάπην ὑπέσχοντο νὰ προμηθεύσουν με κατοικίας και τροφὰς ὑπὲρ τοὺς χιλίους νέους τῆς ἄλλης Ἑλλάδος διὰ ἐκατὸν μόνον τάλαρα τὸν χρόνον! Ἐγὼ φίλε πλήρης ἐνθουσιασμοῦ εἰς ἐκείνην τὴν εὐτυχεστάτην τῆς ζωῆς μου ἡμέραν, ἐμακάριζα τὸν ἑαυτὸν μου ὅτι ἐχημάτισα δευτῆς τοιοῦτου ζήλου, και ὅτι ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ γεννηθῆσιν συναδελφὸς τοιοῦτου λαοῦ. Ἡ χαρὰ βέβαια πλημμυρεῖ τὴν φιλογενὴ σου καρδίαν, ἔσον και ἂν εἶναι ψυχρὰ ἢ αὐτοσχέδιός μου αὐτὴ εἶδησις· ἀλλὰ ἐτοιμάσου τάρᾳ εἰς ἀκρόασιν ἀκόμη χριστοεισέτηρον ἀκουσμάτων. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰθάκης ἀντίζηλοι τῆς δόξης τῶν ἀνδρῶν ἔκαμαν και αὐταὶ ἀφ' ἑαυτῶν σὺναξιν, ἤ, διὰ τὴν σκέπην τοῦ οἰκοδομήματος ὑπεγράψοντο ὀνόμασι διὰ 9500 κεραμίδια, και οἱ καραδοκῦριοι τῆς ἀγαθῆς κουροτρόφου νήσου μὴν ἀναπαυόμενοι εἰς τὴν γενικὴν συνεισφορὰν ὑπέσχεθησαν νὰ μεταφέρουν τὴν ξυλικὴν και κεραικὴν ἀπὸ τοὺς Ἀδριατικούς, ἢ ἄλλους, λιμένας ἀναυλα. Τοιοῦτος ἐδείχθη ὁ Πατριωτισμὸς τῶν ἀξίων ἀπογόνων τοῦ Ὀδυσσεύς, και σημείωσε ὅτι και ἡ νήσος τῶν εἶναι πολλὰ πτωχὴ, και ὁ ἀριθμὸς ὄλων τῶν ἐγκατοίκων τῆς δὲν

ἀναβαίνει εἰς ἑπτὰ χιλιάδας. Εἰς τοιούτους μεγαλόφρονας ἀνδρας καὶ γυναικας δὲν ἔχει δίκαιον ἢ τωρινὴ Ἑλλάς νὰ καυχᾶται; Ὁ ἥλιος τῆς σοφίας δὲν ἐβασίλευσεν, ὄχι, διὰ πάντα ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος, καθὼς ἀσεβῆ πολλάκις χαιρεκάκων ἀνδρῶν ἐβλασφήμησαν ζώματα. Εἰς ὅποιονδήποτε ἔθνος φαίνεται λάμπει πατριωτισμοῦ, εἰς ἐκεῖνο τὸ ἔθνος ὁ ἥλιος τῆς σοφίας δὲν βασιλεύει διὰ πάντα· νέφος παχὺ διὰ πολὺν καιρὸν μᾶς τὸν ἐκρυφεν, ἀλλὰ ποῖος δὲν βλέπει ὅτι τὸ νέφος ἡμέραν παρ' ἡμέραν διασκεδάζεται, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος βοδίζει πάλιν τὴν ἀνατολὴν μας; Εὐτυχὴς ἢ τωρινὴ Ἑλλάς ὅτι καυχᾶται εἰς τέκνα τόσοσ τραμμένα ἀπὸ τὸν Μητρικὸν πόθον, εὐτυχέστερα ὁμοιωτὰ τέκνα, καθ' ἃ,τι ἐκπληροῦντα τὰ ἱερὰ πρὸς τὴν μητέρα καθήκοντα, ἀγοράζουν τὴν ἀθανασίαν τοῦ ὀνόματός τῶν.

Ὁ φίλος σου.

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς Ἀναγνώστου Τζετζόνη.

Ἐκ Βουκουρεστίου Ἀπριλίου 21, 1920.

Φίλε μου.

1. „Τὸ δεπέρασ ἔμελλε νὰ παρασθῆ εἰς τὸ εἶδος Θεάτρου ἢ Θραυματικῆ τραγωδίας τοῦ Ἰουνοῦ Βραύτου, κείμενον τοῦ περιφήμου Βελγίου, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Γαλλικῆς παρὰ τοῦ Ἰατροφιλοσόφου κυρίου Μιχαὴλ Κρησιτῆ, εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν ἡμῶν γλώσσαν διὰ ζήτων Ἰαμβικών. Κατὰ πρόσκλησιν ἐνός τῶν ἐνταῦθα ἀλλαγίμων φίλων μου εὐρέσθην εἰς τὴν παρίστασιν καὶ ὑπερμυφρύνθην, διότι τόσοσ ἐντονος καὶ καλῆ ἦτον ἡ ἀπαγγελία τῶν ὑποκρινομένων προσώπων, τόσοσ ζωηρὰ καὶ ἀνάλογα τὰ σχήματα, τόσοσ μεγάλη τῶν παθῶν ἢ κινήσεις, ὅσα ἤρπασαν ἀνεπαισθητῶς τὴν φαντασίαν μου καὶ ἐν ἀκαρεῖ τὴν μετέφερον εἰς τὸ ἀρχαιότατον θεατὸν τῆς Γωμῆς Σαύτου. Τὰ αὐτὰ αἰσθῆματα ἐπαθῶν καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι θεαταί, οἵτινες καταβληθέντες ἀπὸ τὴν ἐξυλόγον παρίστασιν, οὐχ ἦτον δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς κωλοὺς καὶ εὐρύθμους ζήτους, ἐνθουσιῶντες ἐχειροκράτουν μετὰ τὸ τέλος τῆς τραγωδίας, ζητούντες νὰ μάθωσι τοῦ μεταφραστοῦ τὸ ὄνομα, τὸ ὅποῖον ἀφ' οὗ ἤκουσαν διὰ τοῦ ζώματος τὸν κυρίου Σωμάκη, ἐτήμησαν διὰ πολλῶν εὐφημῶν χειροκροτήσαντες ἐκ δευτέρου. Οἱ κατ' ἐξοχὴν εὐδοκίμησαντες τῶν ὑποκριτῶν ἦσαν ὁ ῥηθεις κύριος Σωμάκης (παρισήσιος τὸν Βραύτου), Ἰωνσαντίνος Ἀριστίδης (τὸν Τέτον), Κική Μαρία Παππά Ἰωάννου ἐκ Θεσσαλονίκης (τὴν Ἰουλιάν), Θεάμα τερπνότερον δὲν ἐθεώρησεν ἕως τοῦ νῦν ἡ ψυχὴ μου. Ἐν καθαρότητι τῆς ἡμῶν ἀδελφότητος καὶ ἀγάπης σὲ λέγω, ὅτι καὶ πρὸ τριάκοντα χρόνων ἴδον τὴν αὐτὴν τραγωδίαν καὶ εἰς τῆς Ἡερνύρας τὸ Θεάτρον, ἀλλ' ἄλλο γλαυξ, κατὰ τὴν πάροισιν, ἀλλὰ κοροϊνὴ φθέγγεται. Ἐν ἢ δὲ κείτωθεν μὲν ὁ ὄχλος, ἀνέστην δὲ οἱ ἄλλογμοὶ καὶ εὐγενοὶ συχνάκις ἐπακρότουν, ἐγὼ μὲν ὑποκρομμένῳ δάκρυα χαρῆς ἠὲ χαρῆσιν τῶ Θεῶν, ἐνυποκῶν κατ' ἑμαυτὸν τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην τοῦ γένους ἡμῶν εὐκλείαν καὶ λαμπρότητα. Ἰγνάνη.“